

POŠTNINA

PLAČANA

V GOTOVINI

ZADRUGAR

**GLASILO NABAVLJALNE
ZADRUGE USLUŽBENCEV
DRŽAVNIH ŽELEZNIC
V LJUBLJANI**

1921-1936

20. NOVEMBRA 1936

LETO XII.

ŠTEV. 11

ZADRUGAR

GLASILO NABAVLJALNE ZADRUGE USLUŽBENCEV DRŽ. ŽEL.

ŠT. 11

LJUBLJANA, 20. NOVEMBRA 1936

LETO XII

Strmiški:

Ob petnajstletnici

Otrok je majhen bil in nebogljn,
kadár smo ga krstili.
Z zadružno smo močjo ga vestno
učili in redili.

Ne vsi. Otroku mnogi so
kaj radi nagajali;
pretepali so ga celo,
psovali in lasali.

Prestalo revše vse boli
otročje je do griže;
podleglo, čudo božje, ni:
preneslo vse je križe.

In zdaj? Drevesce že drevo
mogočno je postalo,
v korenu in vrbeh močno,
sadu nam bo dajalo.

Ljubav, zaupanje v otroka,
ki ž njim smo pelin pili,
narašča pa zato tem bolj:
VSI bomo ga ljubili.

Otrok ta bila je zadruga naša,
drevo, ki s sadom lahko se ponaša,
ki v letih je petnajstih se razvila,
da ne razdere je nobena sila.

Pot kratka je, a tudi znamenita;
res dolga ni, pa trda, kamenita.
Zato gre jubilej ta praznovati
med skoro osemtisočimi svati.

Franjo Rupnik:

Zakaj in kako smo orali ledino

Poseči moram v dobo svetovnega klanja, da utemeljim potrebo po delu, ki smo ga razvili za gospodarsko osamosvojitvev jugoslovanskega železničarja.

Radi prehranjevalnih težkoč je bil železničar takrat odvisen od takozvanih železniških aprovizacij v zasedenem ozemlju in gospodarskih poslovalnic v zaledju bivše južne in državne železnice.

Gospodarstvo teh institucij je šlo brez kontrole konsumentov in brez soodločbe mirno svojo pot. Nezadostnost živilskih količin, slaba kvalitetnost blaga in oderuške cene, so nam polagoma odpirale oči, vendar je bilo treba potrpeti.

Z državnim prevratom in z ustanovitvijo samostojne nacionalne države je jugoslovanski železničar pač dosegel svojo nacionalno in politično, ne pa gospodarske svobode.

Marsikdo tega dejstva ni mogel ali ni hotel opaziti, zato so gospodarske poslovalnice, ki so ostale tudi po prevratu last dveh železniških uprav, državne in južne, nemoteno poslovale naprej, kakor da se ni nič važnega zgodilo. Ko so ob prevratnih dnevih proslavljali svobodo po vseh ljubljanskih restavracijah in krčmah, jugoslovanski železničar ni pozabil in ni smel pozabiti na svojo službeno dolžnost. Tako je moral za prehrano Ljubljane in Slovenije prispevati težke žrtve. Vodil in spremljal je dolge in težke tovarne živilske vlake. v daljno Baranjo, Bačko in Banat ter se z natovorjeno moko, mastjo, koruzo i. t. d. zopet vračal po 3 — 4 tedenski odsotnosti v Slovenijo. Vzlic zaposlenosti in težki službi je mnogim železničarjem v tisti dobi še preostajalo časa za politiko; lahkomiselnost sledeč demagoškimi geslom, so se navduševali za diktaturo proletarijata, ki je bila takrat v modi, prezrli pa so stvarne in resnične potrebe ljudstva in svojega stanu.

V takih razmerah smo se znašli peščica tovarišev iz vrst »Zveze jugoslovanskih železničarjev«, da se posvetujemo, kaj bi bilo treba ukreniti, da zavremo akcijo prevratnikov, ki je merila na rušenje komaj priborjene narodne države, na drugi strani pa, da postanemo tudi gospodarsko svobodni in neodvisni od kapitalistične trgovine in njenih povojnih nezdravih izrastkov, oderuštvu, verižništvu in tihotapstvu.

Različna so bila mišljenja na prvem sestanku o potih in sredstvih, ki naj vodijo k cilju. Zmagal je končno zdrav razum, poštena volja in ljubezen do naroda, katerega sestavni del so tudi železničarji. Spoznali smo, da je mogoče doseči gospodarsko svobodo le postopoma, na podlagi zadružnega sistema trgovanja in produkcije in na večno lepih in izvršljivih idejnih osnovah zadružnega programa. Značilno je bilo, da se je s to odločitvijo že itak maloštevilna družba po prvem sestanku precej razredčila, ker so nam obrnili hrbet vsi tisti, ki so jim bili zadružni ideali nepoznani, ali pa

se vsled svoje konservativno liberalne vzgoje zanje niso mogli ogrevati; deloma pa tudi tisti, ki so bili strankarsko politično preveč angažirani in jim združna miselnost na noben način ni šla v račun.

Navzlic temu nismo klonili. Saj smo vedeli, da bomo naleteli na odpor v lastnih vrstah, da nam bo nasprotovala privatna trgovina, že obstoječe zadruga s strankarsko političnim obiležjem, da tudi pri nekaterih odločujočih faktorjih obeh železniških direktij ne bomo našli popolnega razumevanja in končno, da imamo načelnega nasprotnika v vodstvu obstoječih gospodarskih poslovalnic. Vse se je zgodilo, kar smo pričakovali. A naši odločni volji, energiji in veri v stvar, se imamo zahvaliti, da nismo v svoji zasnovi popustili.

Mnogo tovarišev že sniva večni sen, ki so dali od sebe vse, kar so bili narodu in stanu dolžni.

Idealnim tovarišem in borcem časten spomin!

V prvi vrsti smo hoteli razčistiti razmerje do obstoječih gospodarskih poslovalnic.

Osvojili smo si načelo, da ima železniška uprava po obstoječih predpisih pač pravico, razpolagati z železniškim osebjem, v kolikor gre za službo, nismo pa ji mogli priznati pravice, da ga sme tudi gospodarsko držati v odvisnosti. Vztrajali smo na načelnem stališču, da mora jugoslovanski železničar uživati izven službe popolno državljansko politično svobodo in da mora in ima pravico delati na to, da se osvobodi tudi gospodarsko.

Ta dogma, ako jo smemo tako imenovati, je naletela na silovit odpor pri vseh naštetih nasprotnikih. Toda vztrajali smo, iskali in vzgajali somišljenike, bodrili in propagirali našo misel.

Pri tej propagandi so nam služili v dobro prisiljeni odtegljaji od plač železničarja za Zvezo nabavljajnih zadrug v Beogradu in smo dokazovali, da jih z ustanovitvijo zadruga lahko vnovčimo, v kolikor odpadajo na Slovenijo.

Združna ideja in združni princip sta končno zmagala.

Bližal se je že dan ustanovnega občnega zbora popolnoma samostojne in neodvisne »Nabavljajne zadruga uslužbencev državnih železnic«.

Dan ustanovitve zadruga pa tudi ni ostal brez razočaranj in presenečenj.

V veliki dvorani Mestnega doma v Ljubljani, ki je bila nabito polna, smo bili priča scen, ki mi ostanejo vse življenje neizbrisno v spominu.

Potrebno je, da te dogodke zabeležimo, ali ne v ponos vsem onim še živečim udeležencem, ki so jih povzročili.

Razpoloženje navzočih je stalo pod vplivom politično prevratnih elementov in sfantaziranih demagogov, strankarskih zagrizencev vseh vrst, privržencev privatne trgovine in deloma tudi članov politično pobarvanih obstoječih konsumov.

Neverjetno! Baš skupine, ki bi morale po svojih socialnih in političnih načelih zagovarjati naidealnejši socialno-gospodarski pokret, t. j. združ-

ištvo, so ga z vso strastjo napadale in se protivile ustanovitvi lastne železničarske zadruga. Na poziv nekega demagoga: »Kdor je proti zadrugi, naj zapusti dvorano«, se je dvorana skoraj mahoma izpraznila.

Nekaj tovarišev se je še vrnilo, tako da smo ob 23 navzočih članih lahko občni zbor nadaljevali in izvolili prvi upravni odbor »Nabavljalne zadruge« drž. žel. uslužbencev s sedežem v Šiški.

Led je bil prebit. Zadruga je bila ustanovljena.

*

S skromnimi sredstvi in še s skromnejšo zalogo blaga smo pričeli svojo združno trgovino.

Orali smo dalje ledino trde nezavednosti in sfanatiziranega političnega nasprotstva med železničarji in ne brez uspeha. Polagoma in naravno smo osvajali teren, razširjali svoje združno trgovsko poslovanje, rastle po številu, moči in zavesti.

V zaduhlih in neprimernih prostorih barake, last bivše gospodarske poslovalnice, smo ukrepali o akciji in borbi za obstanek in razmah. To pa z nekim dostojanstvom, ki je mogoče le tam, kjer živi v srcih ideja in vera v moč združno gospodarskega osvajalnega pohoda.

Štiri leta trdega, popolnega brezplačnega dela prvih voditeljev zadruga so rodila vidne uspehe. Dogodki v preteklosti, lastna vztrajnost, vedno večja armada združnih borcev nas je osokolila za naskok na drugega, še obstoječega nasprotnika združne trgovine, »Gospodarsko poslovavnico« bivše južne železnice. (Gospodarska poslovalnica bivše drž. železnice je likvidirala v naš prid že prej.)

Ta ustanova se je upirala našemu hotenju z vsemi sredstvi.

Skušali smo s prevzemom, to je z najemom ali odkupom osvoboditi tovariše pri bivši južni železnici od gospodarske eksploatacije južnoželezniške uprave in jih vključiti v sestavni del naše zadruga. Povsod smo zadeli na odpor in nerazumevanje. Dogodki so se pa končno razvijali ugodneje nego smo pričakovali. Številčno stanje združnih članov je rastle od dne do dne in s tem tudi moralna sila zadruga.

Kot samostojno dobro in vzorno vodena zadruga je postala članica Zveze nabavljalnih zadrug v Beogradu, sicer res ne brez težkoč, a vendarle. Morda o tem kdaj pozneje.

S sprejetjem v Zvezo smo dosegli ugodnost za izkoriščanje svoj čas nasilno odtegnjenih prispevkov, kar smo že ob ustanovitvi imeli pred očmi. Porastel je s tem združni kredit in šibki kupni moči konsumentov-železničarjev je zadruga lahko nudila plačilne olajšave.

Izvršila se je končno tudi likvidacija Gospodarske poslovalnice, deloma z najemščino, deloma z odkupom posameznih objektov od takrat že podržavljene južne železnice.

Način, ki nas ni zadovoljil. Lepi milijoni, zbrani samo od konsumentov-železničarjev, so ostali končno le državna last. Božji in človeški zakoni pa pišejo, da so ti milijoni last tistih, ki so jih zbrali.

Z njim so sicer izvršile investicije za zidavo železničarskih stanovanj, a hiše niso last železničarjev.

Tisti, ki so pripomogli k taki rešitvi, so pač prikrajšali združnike, preprečiti pa niso mogli mogočnega pohoda in razmaha združne misli in združnega gospodarstva jugoslovanskih železničarjev.

Pred 15. leti je bil položen temeljni kamen naši Nabavljalni zadrugi, in to v najneugodnejših političnih in gospodarskih prilikah. Veliko dela, vztrajnosti in samozatajevanja je bilo treba, da je na tem temelju zrasla današnja mogočna zgradba, ki slovi v državi in ne samo v Sloveniji kot prva in največja ter najvzorneje vodena združna ustanova.

K zaključku izražam željo, da bi naš železničar v bodočih 15. letih dosegel popolno gospodarsko osamosvojitvev: v konsumu, produkciji in denarstvu; okrog naših zadrug pa da bi bile zbrane zavedne, zveste in navdušene množice pravih zadrugarjev.

Srečko Čerček :

Še nekaj spominov

Uredništvo me je naprosilo, da zabeležim še jaz nekaj spominov na čase naših naporov za ustanovitev lastne železničarske nabavljalne zadruge. Ti spomini, pravi urednik, so lahko tudi takorekoč osebnega značaja, to je, smejo se sukati okrog moje malenkosti. Zato čitatelj ne sme zameriti meni, če govorim ponekod o prvi osebi, temveč naj nosi zamero urednik. Nadalje sem bil naprošen, da naj zlasti na kratko povem: Kako se je začelo moje aktivno sodelovanje pri snovanju zadruge, kdo so bili prvi sodelavci, kako je šlo z organizacijo zadruge in njenim poslovanjem v prvi dobi, kakšen je bil naš program in naposled, da-li so bile po mojem današnjem mnenju storjene večje pogreške, oziroma, da-li beleži zgodovina prvih časov zadruginega obstoja in razvoja pomembnejše, takozvane zamujene trenutke.

Torej kar po vrsti!

Začetkom januarja 1920 sem bil premeščen iz Kamnika k inšpektoratu drž. žel. v Ljubljano. Stanovanja še nisem iskal, pač pa je bilo treba najti dnevno prehrano. Tedaj se vprašam: Zakaj železničarji nimamo lastne menze? Stvar me je tako prevzela, da nisem našel miru. To je opazil moj takratni šef, sedaj upokojeni inšpektor g. Fr. Kunaver. Dobil sem dopust in hajd na delo! Zbiral sem interesente in sodelavce in ustanovili smo menzo (v poslopju sedanje ženske realne gimnazije).

V menzi smo razpravljali tudi o drugih naših potrebah. Ne samo razpravljali, iskali smo tudi načinov, kako jih zadovoljiti. Tako smo začeli nabavljati jabolka, krompir i. t. d.

Da sem se znašel tako nenadoma v vrtincu gospodarskega in organizacijskega udejstvovanja, gre torej — mimo sile in potrebe — zasluga uvidevnemu predstojniku.

Nadaljnjo spodbudo za organizacijo nabave naših potrebščin mi je dal rajnki Leitgeb, odličen organizator in delavec na združnem polju. Pri-povedoval nam je, kako poceni se dobijo klobuki v Celovcu, dežniki v Italiji i. t. d. in pri tem sprožil misel: Ustanovimo nabavljalno zadrugo. No, ostalo je takrat še samo pri misli.

Sredi l. 1921. so nam začeli odtegovati za Zvezo nabavljalnih zadrug v Beogradu. Mnogi so začeli protestirati in kasneje zahtevati, da se nam odtegljaji vrnejo. Tudi mene so vprašali za mišljenje. Svetoval sem: Ustanovimo zadrugo! Kdor ne bo hotel ostati v zadrugi, lahko svoj delež odpove in dobi denar povrnen.

Tokrat je šlo zares. Izvoljen je bil pripravljalni odbor za ustanovitev nabavljalne zadruge. Predsedstvo tega odbora, v katerem sem bil tajnik, je prevzel g. Berbuč. Sestajali smo se, izdelali pravila in stopili v kontakt tudi s strokovniki železničarskimi organizacijami. Sestanki so bili burni in mnogi odlični člani pripravljalnega odbora so se umaknili. Jaz sem vztrajal in z menoj še tov. Blaž Korošec in Rupnik Tone.

Pripravljali smo se na ustanovni občni zbor, ki se je vršil 27. novembra 1921. Kako, je že tov. Rupnik povedal v prejšnjem članku. Po eksodusu večine zborovalcev nas je ostalo v dvorani 23 tovarišev, ki smo imeli pogum, stisnili zobe in šli na delo.

Zadruga je bila protokolirana 5. decembra 1921, 2. januarja 1922 pa je začela prodajati.

Sodelavci! Imeli smo srečo. Za poslovodjo je bil imenovan Kajetan Kobale, dober, blag človek, vendar strog, kjer je bilo potrebno. Knjigovodstvo je prevzel tov. Železnik. Res, vreden svojega imena. Uvedel je v knjigovodstvo in blagajniške posle železen sistem, ki še danes drži. Tudi kot odbornik je bil mož na svojem mestu. Malokdaj je spregovoril, toda takrat pa res temeljito. Tudi tajnik tov. Poženel in pozneje Negro sta bila izredno agilna. Nov duh je prinesel v odbor tov. Rupnik. Medtem ko smo bili mi sami praktiki, je bil on ideolog, ki je proučaval in predaval o socialnih vprašanjih in višjih nalogah združništva. Na njegovo pobudo je začel izhajati tudi »Zadrugar«. Tako smo se dopolnjevali in nastopali kot posrečena enota.

Z organizacijo in poslovanjem je šlo seveda trdo. Zbrali smo nekaj denarja za poslovne knjige, sicer pa začeli brez gotovine. Spočetka smo prodajali 8 predmetov, nato pa se polagoma dokopali do popolne spece-rijske prodajalne. Težko je šlo tudi s prodajno politiko. Na prvem občnem zboru v tem pogledu ni bilo težav. Člani so uvideli, da mora zadruga imeti denar. Prepustili so ji povračila kot brezobrestno posojilo. A že tretje leto so se pojavili glasovi proti rezervnemu kapitalu in dobičkom, t. j. prihran-kom. To pesem čujemo ponekod še dandanes.

Točno izdelanega in dalekosežnejšega programa v začetku nismo imeli. Toda lepi uspehi, ki jih je zadruga beležila, so nas opogumili, da smo začeli gledati dalje. Napisal sem referat, ki sem ga iz previdnosti krstil »Fantazija bodočnosti«. V tem referatu sem omenil, da bomo imeli še svojo hišo, da bomo organizirali rejo malih živalic, imeli lastno hranilnico, glasbeno in gospodinjsko šolo i. t. d. Že pri prvi besedi mi je rekel tovariš: »To je res fantazija!« Dve leti pozneje smo ustanovili Kreditno zadrugo, gradili prodajalnico v Šiški, danes pa je, kakor vidite, že skoro ves program iz l. 1924. izvršen.

Napake in zamujeni trenutki! Danes se jih zavedam. Gotovo je bila velika napaka, da nismo pravočasno skrbeli za združno vzgojo članstva, premalo smo varovali absolutno samostojnost zadruga in jo ščitili pred škodljivimi vplivi, ki so se vsiljevali z raznih strani v naš, čisto združno-gospodarski pokret. Sicer pa je bilo res težko, te vplive popolnoma izločiti. Zadruga je bila večkrat sporno jabolko strokovnih organizacij, posebno v letih 1921., 1926., 1929., 1931., dokler ni prišlo do absurdnosti l. 1935. in do iztreznjenja vsaj na eni strani. Po tolikih žalostnih izkušnjah bi bilo treba le uvideti, da moramo definitivno preiti k čistemu združništvu ob sodelovanju in soodgovornosti vseh.

E. Klebel:

V delu in borbi

Naša zadruga, ki je po težki borbi vznikla iz peščice članov, ki so bili prežeti z združno idejo, obhaja 15-letnico svojega obstoja.

Ako pogledamo v zgodovino, vidimo, da se je naša ustanova borila že z velikimi težkočami, ki so se včasih zdele nepremostljive, a zavednost članstva pa je bila tako jaka, da jih je vedno premagala, in danes lahko smelo trdim, da gleda na to našo ustanovo ves jugoslovanski svet.

Težkoče, ki jih je imela zadruga ob ustanovitvi in tudi kasneje, so pač znane našemu članstvu. Tudi danes ne gre brez težav. Naj mi bo dovoljeno, da jih — samo poglobitve — nanizam v naslednjih vrstah.

Vse svetovno gospodarstvo tiči pod težkimi razmerami kot nikdar prej. Da je v teh razmerah poslovanje v trgovini, zlasti radi labilnosti cen jako težko in riskantno, bodo znali povedati člani, ki se bolj podrobno zanimajo za gospodarske razmere v naši državi. Naša ustanova je imela vedno pred očmi kupovati robo po najugodnejših usansah in cenah. Toda gospodarske prilike, ki so se pojavile v poslednjih letih, tudi nam ne pri-zanašajo. Nakup, bodisi manufakture ali špecerijske robe, je težak, ker človek ne ve danes, kakšna bo cena artiklom jutri, ali je bil zaključek ugoden ali ne. Zadruga pa se nikakor ne sme posluževati spekulativnih nakupov, ker bi jo to pri tolikem številu članstva in pri tolikšnem konsumu lahko stalo stotisoče.

Druga težkoča, ki tare našo ustanovo, so razne davščine. Finančni zakon je naše zadruge pred leti primoral, da so se morale podvreči raznim davščinam, posebno znatnemu družbenemu davku. Razen tega davka nosi zadruga itak celokupen davek na poslovni promet, ki ga trgovci in veletrgovina prevali na konsumente, to je v tem primeru na zadrugo. V pogledu davščin ne uživamo torej nikakih posebnih privilegijev, ki nam jih vedno in vedno očitajo.

Posebno vprašanje, ki ga mora odbor reševati, je vprašanje kreditiranja članstvu. Prejemki naših članov so bili vsled težkih gospodarskih razmer znatno reducirani. V prvi vrsti se članstvo obrača za pomoč k svoji zadrugi s prošnjami, da mu dovoli odplačilo odnosno nakup robe na dolgoročne obroke. Po pravilniku, ki ga nam predpisuje Zveza, bi morali za kredit, ki ga izdajamo članstvu, biti na vsak način popolnoma osigurani. Vendar je pa striktno izvajanje tega pravilnika pri sedanjih razmerah nemogoče. Omenjam pa na drugi strani, da se to stanje kreditiranja članstvu od leta do leta zboljšuje. Zadruga je v principu vedno zagovarjala in priporočala svojemu članstvu nakupe za gotovino. In to iz razloga: Član, ki kupuje za gotovino, veliko bolje pretehta svojo kupno moč in ne zabrede po nepotrebem v dolgove. Da so gotovinski nakupi priporočljivi tudi za zadrugo, je jasno, ker zadruga mora imeti vedno in vsak čas na razpolago gotovino, da izvrši večje zaključke blaga, ki so vedno takoj plačljivi, mnogokrat pa je treba gotovino nakazati že vnaprej. Delegati-člani se bodo spominjali ostrih debat na skupščinah glede previsokega kreditiranja članstvu, kjer so vedno zagovarjali gotovinske nakupe. Tudi želja zadruge je, da članstvo uvidi to potrebo, kar bo v prid njemu in zadrugi sami.

Nemalo težav smo imeli s prevozom naših potrebščin na progo. Prevoz embalaže in razvoj živil na progo je bil otežkočen zaradi tega, ker je bila odmerjena določena teža, ki pa je bila vedno prekoračena, in je morala zadruga v teh primerih plačevati polno tarifo, odnosno dostavljati svojim članom živež, kjer je bilo to mogoče, z lastnimi tovornimi avtomobili. Tudi to je bil hudo breme za zadrugo, posebno v finančnem oziru. V zadnjem času je po uvidevnosti odločujočih mest tudi ta zadeva urejena v dobro članstva in zadruge.

Še eno vprašanje, ki tudi ni lahko, je vprašanje našega personala. Personal, ki ga je postopoma dobivala zadruga v svoje ustanove, večkrat ni bil povsem strokovno izvežban, ker so v mnogih primerih morali odločevati tudi socialni momenti. Zavedamo se, da je dober, izšolan personal takorekoč 90% uspeh zadruge. Naj omenim tu samo druge države, posebno pa Švico, ki polaga največjo važnost na dobro izšolanost personala. Njihove zveze imajo posebne tečaje, mesečne, letne in celo triletne, v katere sprejmajo in šolajo praktično in teoretsko svoj bodoči personal.

Naposled moram govoriti še o posebni okolnosti, s katero se je naša ustanova morala in s katero se še mora boriti. To je pogostna razsod-

nost in mnogokrat neobjektivnost našega članstva. Veliko jih je, ki kritizirajo, nikdo pa ne prihaja s pametnimi in dobrimi nasveti, ki jih je vsaka ustanova tako potrebna. Niti ena uprava ni brez napak in tudi nikdar ne bo. Prepogostokrat nasede naše članstvo demagogom, ki hote ali nehote hočejo škodovati zadrugi. V tem oziru bi si želeli več medsebojne odkritosti in več zaupanja.

Stavljeno mi je bilo tudi vprašanje, kakšne načrte ima naša zadruga za v bodoče.

Prva naloga, ki jo ima izvršiti tekom bodočega leta, je aktiviranje naše podružnice na Jesenicah, ki je danes v grobem že pod krovom. Že veliko let težko pričakovana in zahtevana podružnica se bo otvorila drugo pomlad.

Treba pa bo vsekakor misliti tudi na razširjenje naših poslovnih prostorov v Ljubljani, posebno našega manufakturnega oddelka. K razširjenju teh lokalov bomo pristopili takoj, ko bo, upamo v kratkem, rešeno vprašanje odkupa poslopja na Masarykovi cesti. Potrebni so nam tudi lokali za naša vozila, ki danes nimajo lastnega krova in za katere moramo plačevati najemnino drugje.

Skupno z našo Zvezo v Beogradu bomo morali čim intenzivneje pristopiti k izšolanju našega uslužbenkega naraščaja. Potreba po izšolanju personala je velika in izdatki za to šolanje bodo v vsaki ustanovi izdatno poplačani kasneje. Zveza si je nadela tudi nalogo, da organizira skupno nabavljanje vseh najpotrebnejših živežnih potrebščin, s čimer bo mogoče doseči ugodnejše cene. V prvi vrsti bodo s tem rešene težkega bremena naše male zadruge, ki se danes skupnega nabavljanja največ poslužujejo. Iz leta v leto se čim jačje poslužuje skupnega nabavljanja tudi naša zadruga in upamo, da bomo vsaj v naslednjih letih premestili tudi tu vse težkoče, ki se dosedaj še pojavljajo.

Kot je vsem znano, gradimo v Martuljku mladinski dom, ki naj bo živ spomin na našega blagopokojnega kralja Aleksandra I. Upravni odbor je z vso resnostjo započel to akcijo, da jo izvede tekom bodočega leta. Mnogo bo pri tem še truda in skrbi, da bo stal ta dom pripravljen, sprejemati deco naših najšibkejših in podpore najpotrebnejših članov.

Končno naj pripomnim še to, da ima naša zadruga načrt in resen namen, da se v naše zadružne vrste povrne oni zaželjeni zadružni mir in zadružna svoboda, ki je v vsaki zadrugi za nadaljnji procvit prvi in glavni pogoj. Upamo, da bo članstvo toliko razsodno in uvidevno, da bo spoznalo, da zadruga raznih nezadružnih perturbacij ne more trpeti.

V naših vrstah mora vladati sloga ob pozitivnem in zdravem zadružnem delu!

Naša revija

Praznovanje petnajstletnice zadruginega obstoja daje tudi uredniku povod, da nekoliko pokramlja s čitatelji »Zadrugarja«. Mislim, da je to potrebno; čimbolj se bomo poznali, tembolj se bomo razumeli.

Najprvo to: zadovoljiti z listom prav vse člane, je nemogoče, zadovoljiti večino, zelo težko. Razumljivo. Saj se naši čitatelji po svoji duhovni in praktični usmerjenosti, pa še v nešteto drugih pogledih med seboj tako razlikujejo, da jim noben urednik našega lista ne bo mogel nikdar ustreči. To pa tem manj, ker obseg lista ne dopušča, uvaževati vseh izraženih in neizraženih želja in potreb, ki jih urednik na strani čitateljev dožene. To, mislim, mi bo vsak priznal.

Nekaj drugega pa je, če mi čitatelj poreče: Naša revija mora imeti neke splošne smernice, ki jemljejo v poštev mimo raznolikosti list čitajočega članstva vsaj v glavnem namen, ki naj mu »Zadrugar« ustreza. Ob tem vprašanju pa smo že na skupni izhodni točki.

Kaj je torej namen naše zadrugne revije, že ime samo pove, da mora biti glasilo za druge in njenega članstva, vez med obema, da mora obravnavati zlasti za družna vprašanja, širša in tista, ki se tičejo lastne zadrugne in njenih članov.

Ta namen je »Zadrugar« imel gotovo že od vsega početka. Zopet pa je seveda vprašanja, k a k o je »Zadrugar« ta svoj namen dejansko izpolnjeval. Ob tem vprašanju pa se bomo zopet razhajali.

Nekateri bodo dejali (so že večkrat dejali): »Zadrugar« prinaša, zlasti v zadnjih letih, članke, ki nimajo prav nobenega stika z združništvom. Članki iz filozofije ne spadajo vanj. Kdo jih čita, koliko jih je, ki se pečajo z visokimi gospodarskimi problemi, ali ni škoda prostora za rubrike, kakor: kuhinja, vzgojstvo, vrt, domača zgodovina, za kar vse imamo strokovno literaturo, ki nas o teh vprašanjih bolj temeljito pouči? Tako n. pr. sem slišal, da je popoloma neumestno, če »Zadrugar« objavlja članke iz narodne zgodovine, saj je bilo to že stokrat napisano in je stvar vsakomur (!) znana. Drugim tudi leposlovje ni po godu, da so prispevki itak po večini zgolj prevodi iz tuje literature. Zopet so, ki se spotikajo ob gospodinjske članke, češ, da se nahajajo v njih take vsakdanje stvari, ki jih vsaka preprosta žena že davno pozna. Mnogi godrnjajo in trdé, da pišejo v list vsi mogoči ljudje, železničarje pa uredništvo odklanja. I. t. d., i. t. d.

Naj bo uredniku dovoljeno, da ob tej priliki odgovori na zgoraj priobčeno kritiko.

Naloga, ki jo hoče vršiti zadruga in združništvo vobče, še ni izpolnjena s samim gospodarskim udejstvovanjem. Združništvo hoče nuditi članom tudi duhovnih dobrin: hoče združno idejo teoretično utemeljiti, člane vzgajati in vsestransko izobraževati. Tako zvani filozofski članki niso filozofski, temveč se v njih jedru odkriva, tolmači in oblikuje združna

ideja. Vsi pokreti, če naj res zaslužijo to ime, se naslanjajo in se morajo naslanjati na globlje spoznatke, ki jih opravičujejo, branijo in širijo. Vsak pokret, ki nima svoje ideologije, je obsojen, da se prej ali slej zruši. Zato smo smatrali za potrebno, da se v našem listu objavljajo tudi te vrste članki. Res je, da niso vsakomur popolnoma razumljivi. Zato pa so namenjeni v prvi vrsti tistim našim člaom, ki so imeli priliko, pridobiti si višjo šolsko izobrazbo. Le-tem pa taki članki ne morejo biti nerazumljivi. Prav isto velja za teoretične gospodarske članke.

Vse one, ki se spotikajo ob druge naše rubrike, pa bi prosil, da ne sodijo po sebi. Kar je njim poznano, stotero in tisočero drugim ni, kar njim ne ugaja, bodo drugi čitali z veseljem. Dalje še to: Nimajo vsi naši člani možnosti, da bi razno strokovno literaturo naročevali, si jo izposojali iz knjižnic ali drugod. Takim lahko »Zadrugar« ustreže. Zato urednik spričo tako raznoterih potreb ne more drugače ravnati, kakor da priobčuje čim več različnega gradiva v nameri, da v listu vsak vsaj nekaj najde, kar ga zanima in kar mu koristi.

Glede sotrudnikov bi omenil, da jih »Zadrugar« skuša predvsem pridobiti iz vrst članov; šele če teh ni, prihajajo drugi v poštev. Naravno pa je seveda, da morejo izvestna strokovna vprašanja obravnavati le strokovnjaki (n. pr. vprašanja iz področja zdravstva, vzgojstva i. t. d.).

Morda bo čitatelje zanimalo, če jim povem, koliko in kakšnih sotrudnikov je imel urednik v zadnjih štirih, petih letih. Vseh okrog 80. Med temi do 50 železničarjev, ostalo neželezničarjev (zdravniki, profesorji, strokovni učitelji(-ce), pripovedniki i. t. d.).

Priznati pa je treba, da ima »Zadrugar« še mnogo nedostatkov; tudi takih, ki jih je mogoče odpraviti. Tako n. pr. bo morda bolje, če bo priobčeval krajše članke, po možnosti brez nadaljevanj v naslednjih številkah. Mnogi mi bodo tudi pritrdili, da ne sodi v list povest, ki se vleče skozi vse leto, in da je bolj primerno, če prinaša krajše, eventuelno po dvoje črtic. Ne vem sicer, če bodo s tem vsi zadovoljni. Morda bomo med čitatelji vzbudili večje zanimanje za zdravstveno rubriko, če ne bo izpolnjena z enim samim daljšim člankom, marveč s tega področja prinašala nekaj drobiž. Mislimo, da bi bilo dobro, če bo tudi poglavje za kuhinjo in gospodinjstvo podobno urejeno.

Čitatelj bo iz pravkar povedanega gotovo lahko razbral našo skrito željo, da bi se članstvo oglasilo z nasveti, kako naj bi bil list v bodoče urejevan, da bo zanj čim več zanimanja. Vsakega nasveta se bomo razveselili in ga, če bo le mogoče, upoštevali.

»Zadrugar« naj bo v resnici duhovna vez med nami, naš glas, pa tudi naš ponos!

Urednik.

France Veber:

Zadružna in gospodarska misel

(Konec.)

Končna oblika gospodarskega življenja. (Skupni znaki individualizma in kolektivismu. — Potreba vmesnega gospodarskega tipa. — Bistveni znaki zadružne misli.)

Orisana resnična usodna skupnost med gospodarskim individualizmom in kolektivismom se prikazuje še v treh nič manj važnih posebnih okoliščinah. Prvič bi bila za oba ta tipa, za gospodarski individualizem in kolektivism, primerna in res naravna samo filozofija ateizma in materializma. Naravno. Kjer se meri vse samo z gospodarskega in to snovno gospodarskega vidika, tam ne more biti mesta ne za Boga, ne za notranje, duhovne vrednote življenja. Drugič je za oba ta tabora enako naravno značilen isti kulturni duh, ki dela, da se tu sama, prava kultura tako rada zamenjuje z golo civilizacijo in pravi duhovni napredek z golim tehničnim razvojem človeštva. Je to izrazito tehnokratična poteza gospodarskega individualizma in kolektivismu. Zopet povsem naravno. Kjer ni pravega mesta za nobene samonikle izvenprirodne in nadprirodne vrednote življenja, tam postaja skoraj neizbežno, da se tudi pravi kulturni razvoj človeka zamenjuje samo s tehničnim obvladovanjem prirode in gospodarskim izrabljanjem prirodnih zakonitosti. Je pa še tretja važna skupnost med tema taboroma, ki je tudi neizbežna posledica njune izključno gospodarske usmerjenosti. Je to oni neživljenski internacionalni duh, ki so mu zlasti osnovne družinske, plemenske, narodne in nacionalne razlike na zemlji zadnja briga. Zopet povsem naravno. Komur je le na denarju, mu je kajpak vseeno, ali gre za dinar ali za liro.

Brezboštveni materializem, tehnokratični racionalizem in mrtvi internacionalizem, to so trije skupni znaki vsakega skrajnega gospodarskega individualizma in kolektivismu. Spoznanje tega dejstva je tem važnejše, ako pomislimo, kako se vprav v naših dneh ta dva tabora drug z drugim borita. Ta borba namreč je in ostane samo navidezna. Da bom še jasnejši! Tudi gospodarski individualist in kolektivist utegneta imeti vero v Boga in v nadprirodne, duhovne cilje človeka in oba utegneta iskreno podpirati tudi narodne in nacionalne potrebe svojega ljudstva. Toda v tem primeru — in to je tu glavno — njuno življenje ni več enotno, dosledno: na eni strani res da tudi ona dva podrejata samo gospodarstvo izvengospodarskim in neposrednim ciljem življenja, na drugi strani pa kljub temu sta in ostane glasnika načela, kakor da bi samo gospodarstvo ne bilo le sredstvo, temveč edini vrhovni namen našega življenja na zemlji.

Povedal sem že, da je tako, individualistično in kolektivistično pojmovanje gospodarstva naravnost v osnovah zgrešeno, napačno. Zakaj gospo-

darstvo ni namen, temveč le sredstvo življenja. Toda obenem sem že dal zaslutili, da je gospodarstvo vsekakor eno pglavitnih sredstev življenja, kar nam stori umevno, da je celo sama morala človeštva v prevažnih ozirih odvisna od njegovega gospodarskega stanja in da moramo zato tedaj, ko človeka moralno presojava, vpoštovati tudi gospodarsko strukturo dobe, v kateri živi. Brez sredstva ni namena in brez pglavitnega sredstva ostanejo tudi najvišji cilji življenja le pobožen diktat na papirju. In zato tudi sam dam prav onim, ki govoré še o posebnem »družabnem redu« dobe, v kateri človek živi, in pravijo, da je to obenem toliko kakor njen g o s p o d a r s k i r e d. Vse to pa je toliko kakor zahteva po posebnem in tretjem gospodarskem tipu, ki bi mu bilo tudi gospodarstvo v resnici le posebno sredstvo življenja in ki bi imel namen, da bi izvengospodarski in svojstveno človečanski cilji življenja tudi p o s a m i g o s p o d a r s k i p o t i p o s t a l i č i m p r e j d o s e ž e n i. Tak poseben tip je tem potrebnejši, ako naj postane tudi morala življenja že po samem gospodarskem družabnem redu še posebej podprta in ojačena. Enako pa je že zdaj še to jasno, da bo to nalogo mogel izvršiti samo v m e s n i t i p, ki se bo tudi na gospodarskem polju izogibal skrajnega individualizma in skrajnega socializma in ki bo zato zastopal in oživljal prav posebno gospodarsko idejo socialnega individualizma ali individualnega socializma. To pa je in more biti samo pravi z a d r u ž n i t i p g o s p o d a r s k e g a ž i v l j e n j a. Človek je po lastni naravi obojno, individualno in socialno bitje in vprav zato grešita proti tej naravi oba skrajna gospodarska tabora, gospodarski individualizem in gospodarski kolektivizem: prvi se opira na individualno svojstvo človeka, pa tepta njegovo enako osnovno stremljenje po življenju v celoti; drugi se opira na kolektivno svojstvo človeka, pa tepta njegovo enako osnovno stremljenje po individualni samobitnosti. In če je res, da je vprav gospodarska pot ena glavnih poti, ki so človeku pri kakršnemkoli njegovem razvoju kot s r e d s t v o potrebne, tedaj je tem jasnejša zahteva po takem posebnem gospodarskem tipu, ki bo tudi tu, na gospodarskem polju, človeku dal vse, kar mu po njegovi lastni naravi gre. In to je prav gotovo samo zadružna oblika gospodarskega življenja. Zakaj? Samo zadružno gospodarstvo varuje namreč človeka kot individualno bitje in mu obenem nalaga prave kolektivne dolžnosti. Samo zadružno gospodarstvo se po lastni zamisli in nuji že naprej enakomerno otresa tega, kar dela, kakor smo videli, celo iz takó nasprotnih taborov, kot sta gospodarski individualizem in gospodarski kolektivizem, prav za prav e n s a m u s o d n i t i p g o s p o d a r s k e g a r a z v o j a. Zadružništvo je proti skrajnemu individualizmu, ker vidi možnost pravega gospodarskega napredka samo v skupnem delu in skupni pomoči. Zadružništvo pa je enako proti skrajnemu socializmu, ker vidi izhodni in končni smisel gospodarstva samo v pravem individualnem življenju in v osebnem, duhovnem napredku.

Zato pa za pravo zadružništvo tudi ni več primerna in naravna filozofija ateizma in materializma, pač pa filozofija teizma in idea-

lizma. Komur je gospodarstvo samo sredstvo življenja, temu mora namen življenja biti v nadprirodnem, duhovnem svojstvu človeka. In če gre po tej poti dosledno naprej, bo uvidel, da vse to ne gre brez vere v Boga in brez po Bogu omogočenega nadprirodnega smisla zgodovine na zemlji. In tako tudi pravemu zadružniku vprav človek je in mora biti bitje, ki niha po lastni naravi med zemljo in nebom: s prvo ga spaja njegovo telesno in življenjsko prirodno svojstvo, z drugim pa njegov osební, duhovni značaj in iz njega izvirajoče zgodovinsko stremljenje. In pravi zadružnik vidi samo v tem stremljenju oni osnovni smisel človeškega življenja, ki naj mu služi tudi primerna gospodarska ureditev človeške družbe.

Iz tega razloga tu, v zadružništvu, tudi ni več poudarek na sami civilizaciji, pač pa na pravi kulturi človeka, in zato pravo zadružno gospodarstvo ni in noče biti samo snovno, materialno, temveč v enaki meri tudi duhovno, kulturno; zato je tu, v zadružništvu, tolik poudarek tudi na združnem tisku, na združnih šolah, na združnih kulturnih volilih i. t. d. Duh zadružništva ni tehnokratičen, pač pa kulturnokratičen! Iz tega razloga pravo zadružništvo končno tudi nikakor ni proti pravim in zares neposrednim življenjskim prvinam skupnega življenja, temveč vprav take prvine še s svoje strani samo pospešuje in jači. Saj je načelo onega skupnega dela in one skupne pomoči, kot je značilna za zadružno življenje, samo poseben gospodarski odsev onega skupnega dela in one skupne pomoči kot jo ustvarja že samo življenje in to zlasti v razvoju družine in naroda.

Ob koncu še dvoje. Prvič imam v mislih seveda samo pravo, tako zadružništvo, ki ni samo zadružno pribežališče tem hujšega kapitalizma in socializma. Zakaj mnogo je zadrug na svetu, bore malo pa pravega zadružništva. Za duh gre in ne za črko. In to stori, da imamo zadruge, ki so to le po imenu, dejanski pa bi zaslužile naziv delniških družb v najslabšem pomenu besede. In še celo to se utegne pripetiti, da ima káko pravo trgovsko podjetje več zadružnega duhá nego ta ali ona »zadruga«. To povem zato, da mi ne bo nihče oporekal, češ, da zamenjujem trgovske zadruge z združnim življenjem. Drugič bi bilo tudi napačno mnenje, da hoče biti moja zadružna misel samo neki kompromis med kapitalizmom in komunizmom. Če namreč velja, da prikazujeta kapitalizem in komunizem človeku sama sredstva v luči pravih ter neposrednih namenov življenja, tedaj je obenem jasno, da pravo zadružništvo tudi ni noben gol kompromis med kapitalizmom in komunizmom, temveč da sta samo ta dva — zgodovinska in idejna odpadnika zadružne misli. Kapitalizem in komunizem sta zgodovinska odpadnika zadružne misli, ker se more to, kar je po lastni naravi le sredstvo, še le na poznejši stopnji prikazovati v napačni luči — namena. Zato vprav prvo gospodarstvo na zemlji ni bilo ne kapitalistično in ne komunistično, pač pa zadružno (plemensko zadružno). In kapitalizem in komunizem sta idejna

odpadnika združne misli, ker postavljata na glavo to, kar bi lahko imenovali pravo idejo človeka in njegovega dvojnega, naravnega in nepravilnega svojstva.

G O S P O D A R S T V O

P. L.:

Razvrednotenje denarja

Po svetovni vojni se dogajajo v denarnem gospodarstvu velike spremembe, ki so dosegle svoj višek v zadnjih petih letih. Lahko rečemo, da trpi v tem času svet eno največjih denarnih kriz zgodovine. Pri razvoju te denarne krize moramo predvsem točno razlikovati dvoje razdobj, t. j. dobo med svetovno vojno in prva leta po njej ter dobo zadnjih petih let, odkar je bil razvrednoten angleški funt sterling. Razvrednotenje denarja od leta 1914. do 1926. v večini evropskih držav nima nobene zveze z razvrednotenjem denarja zadnjih petih let. Zato tudi izraza devalvacija, ki se je sicer uporabljala pri vseh sličnih denarnih izpremembah, ni možno uporabljati v enakem smislu za razvrednotenje denarja v prvem in drugem navedenem razdobju. Devalvacije po svetovni vojni so bile namreč popolnoma neprostovoljne, povzročene po velikih inflacijah ter vsled posledic velikih političnih in gospodarskih sprememb po svetovni vojni; devalvacije v zadnjih letih od razvrednotenja funta sterlinga dalje pa so povsem preišljene in načrtne.

Za razumevanje denarnih sprememb, njih tehničnega in gospodarskega značaja ter vzrokov in posledic moramo poseči zgolj po kratkem zgodovinskem pregledu denarstva. Pojem denar je bil v prvih početkih zgodovine neznan. Izmenjava gospodarskih dobrin se je vršila po načelu: blago za blago. Bila je to doba naravnega gospodarstva. Vrednost blaga se ni določevala po kaki stalni meri, temveč je predvsem zavisela od produkcijskih stroškov določene vrste blaga, deloma pa tudi od potreb po njem. Sčasoma so pri tej izmenjavi izvestni predmeti dobili posebno vrednost, ne morda radi potreb, temveč bolj radi njih bleska in trpežnosti. Taki predmeti, zlasti dragocene kovine, so zadobili polagoma vlogo določevanja vrednosti gospodarskih dobrin. Že države starega veka so začele kovati novce iz zlata, srebra, bakra in drugih kovin ter proglasile te novce kot denar in merilo vrednosti blaga. Gospodarski razvoj je dosegel drugo stopnjo — denarno gospodarstvo, v kateri se je vršila izmenjava blaga za denar. Ta doba je trajala do 18. stoletja. Denar je v tej dobi obstojal izključno iz kovanih novcev ter papirnatega denarja še niso poznali. Vrednost teh novcev je bila določena po njihovi nominalni vrednosti, ki je bila označena na novcu samem in ki jo je določala oblast odnosno vladarji; vrednost tega

denarja kot blaga pa je zavisela od teže novca in od vsebine dragocene kovine, ki se je v njej nahajala. Spričo napredujoče trgovine je bila potreba po denarju vedno večja. Srednjeveški vladarji, ki so imeli izključno pravico kovati denar (regal), so zato zaradi pomanjkanja dragocene kovine, iz katere je denar obstojal, denar večkrat prekovali in mu dali manjšo kovinsko vsebino, vendar pa so obdržali isto nominalno vrednost. Livre sterling je imel na pr. 1060 l. 5000 zrn čistega srebra, do leta 1600. pa je doživel nič manj kot 17 razvrednotenj in je izgubil skoro eno tretjino kovinske vsebine. Tudi ta postopek so imenovali devalvacijo, dasi nima v današnjem smislu besede istega pomena. Svoj denar so večkrat razvrednotili tudi francoski vladarji srednjega veka. Storili so to predvsem iz osebnih interesov, da so dobili ali več denarja, ali pa da so kupičili zlato zalogo. Denarju so pustili sicer isto nominalno vrednost, kovinsko vsebino novca pa so zmanjševali ter s tem denar takorekoč ponarejali. Storili niso tega s kakim javnim razglasom, temveč so novec očito ali pa še celo na skrivaj prekovali ter spravili v promet nove novce, ki niso imeli stare vsebine dragocene kovine. Včasih pa so to delali tudi v korist dolžnikov ali upnikov. Kadar so hoteli pomagati dolžnikom, so novec prekovali ter napravili iz starih novcev z večjo kovinsko vsebino nove, z manjšo kovinsko vsebino in jih zamenjali. Dolžniki so svoje obveznosti lažje poplačali, ker so dobili za manjše število starih novcev več novih z isto nominalno vrednostjo. Narobe so postopali vladarji, kadar so hoteli ščititi upnike. Tudi ta postopek so imenovali devalvacijo odnosno revalvacijo, dasi ni istoveten z današnjim pomenom te besede. Te denarne spremembe so bile tehnično težko izvedljive, ker je bilo treba v naprej zbrati in vzeti iz prometa večjo zalogo novcev, da so jih prekovali in nato zamenjali. Nehote pa so s tem postopkom povzročali tudi znatne spremembe v ceni blaga. Ker so vladarji kovinsko vsebino novcev večinoma zmanjševali, je dober denar kmalu izginil iz prometa ter je krožil le slab denar, ki je imel manjšo kupno moč. Cene blaga so se zato dvignile.

Devalvacija papirnatega denarja glede na kovinsko podlago pa je novejšega izvora. Papirnati denar se je uveljavil v 18. stoletju v dobi kreditnega gospodarstva, ko se je obtok denarja iz dragocenih kovin zamenjal z bankovci. Ustvaritelj novega denarnega sistema je bil Škot John Law, ki je koncem 18. stoletja ustanovil v Parizu banko, ki je izdajala vrednostne papirje na prinosnike z obvezo, da izplača vsakemu prinosilcu bankovca odgovarjajočo kovinsko vrednost v zlatu. Od tega časa naprej je denarstvo tehnično zelo napredovalo ter v okvirju državnega in svetovnega gospodarstva zadobilo tako odločilno vlogo. V zadnjih letih pa skušajo prav s spremembami vrednosti posameznega državnega denarja primerno vplivati na gospodarstvo in iščejo s tem rešitve iz spon svetovne gospodarske krize. Denarstvo se je v vseh državah centraliziralo; ustanovile so se emisijske banke pod državno upravo ali njenim nadzorstvom, ki so edine dobile pravico izdajati bankovce. Kovani novci so kot edino plačilno

sredstvo izginili iz prometa ter so zadobili več ali manj vlogo drobiža. Zlato samo kot kovina pa je postalo skoro v vseh državah podlaga denarju. Nastale so zlate valute. Vrednost denarja kot edinice na pr. franka, funta, dolarja in dr. je ustrezala vrednosti določene težine čistega zlata. Zlato samo ni prišlo v promet v obliki denarja, temveč ga je hranila emisijska banka, katera je bila dolžna, da izplača prinosilecu bankovca vrednost v zlatu. Ker pa je izkušnja pokazala, da se vsled potreb in denarnega prometa istočasno ne morejo prezentirati vsi bankovci v zamenjavo za zlato, temveč v neki dobi samo odstotek vseh bankovcev, kar jih je v prometu, so emisijske banke izdajale bankovce preko odgovarjajoče zlate podlage, tako da je znašalo zlato kritje v različnih državah od 25 do 35%. Zlato samo je krožilo svobodno preko mej za plačilo obveznosti v inozemstvu in se zopet vračalo, kakor je pač bila plačilna bilanca posameznih držav. Emisijske banke so skrbele zato, da je ostal denar stabilen in da se je čuvala z zakonom odmerjena zlata pariteta denarja, ki je bila izraz tudi splošnega gospodarskega stanja države. (Konec prihodnjič.)

K U H I N J A

Božično pecivo, recepti

Miklavževo pecivo.

Iz 25 dkg moke, 20 dkg surovega masla, 10 dkg drobno zmletih mandeljnov ali orehov, 7 dkg sladkorja in malo soli napravimo gladko testo. Predolgo gnetenje napravi testo premehko, ker se začne maslo topiti pod toplimi rokami. Iz tega testa napravimo različne oblike. Ko so pečeni, jih vroče povaljamo v vaniljevem sladkorju.

Drugi recept: 21 dkg sladkorja, 2 rumenjaka, 9 dkg zmletih lešnikov ali orehov in nekoliko limonove lupinice. Sladkor in rumenjake mešamo skupaj nekaj časa, potem pa dodamo mandeljne in limonovo lupinico. Kepice polagamo na razgreto ploščo in jih izoblikujemo v male polžke ter jih spečemo. Zelo dobri!

Božično pecivo.

14 dkg presnega masla, 14 dkg sladkorja, 14 dkg zmletih mandeljnov, 20 dkg moke, eno tablico stopljene čokolade, sok pol limone, 1 rumenjaki, eno celo jajce in cimeta po okusu. Iz tega napravimo na deski testo, iz katerega napravimo razne figurice, ki se nam zde najbolj pripravne za božično drevesce. Pecivo pomažemo z beljakom, potresemo s kristalnim sladkorjem in drobno sesekljanimi mandeljni.

Drugi recept: 28 dkg večkrat presejane moke, 5 dkg presnega masla, 8 — 10 dkg sladkorja, drobno zrezane ali zdrobljene limonove lupi-

nice, ščepec soli in 6 žličic mlačnega mleka. Iz tega ugnnetemo mehko testo in ga razvaljamo za nožev rob debelo. Nato izrežemo z večjim obodcem okrogle hlebčke, iz teh pa obročke z manjšim obodcem. Na pekaču jih pomažemo z raztepenim jajcem ter potresemo s sesekljanimi madeljni ali lešniki. Pecivo mora biti svetlo rumeno zapečeno.

Pečene obročke lahko pomakamo v vročo čokolado in jih denemo na hladno, da se čokolada strdi. Teh obročkov ni treba preje mazati z jajcem ali potresati z mandeljni. Iz te količine pride 40 — 50 komadov, polovico jih namažemo z jajcem, polovico pa jih oblijemo s čokolado. Oboji so okusni in zelo pripravnii za božično drevesce.

Božična potica.

Vsako moko, ki jo rabimo, bodisi za pecivo, bodisi za potice, je treba pred uporabo dobro presejati!

a) Testo: $\frac{1}{2}$ kg moke, $\frac{1}{2}$ l mleka, 2 jajci, 8 dkg masla, 12 dkg sladkorja, žlico ruma, $2\frac{1}{2}$ dkg kvasa in malo soli. Nadev: 20 dkg zmletih mandeljnov ali orehov, 2 rumenjaka, 10 dkg masla, sneg enega beljaka, sladkorja po okusu, žlico ruma in limonove lupinice. Nadev je treba mešati skoro pol ure. Testo za potico ugnnetemo kakor po navadi. Stepen beljak nadevu dodamo prav nazadnje in ga rahlo zamešamo. To testo velja za vse vrste potice.

b) Testo za dve potici: 1 liter mleka, 20 dkg masla, 3 rumenjaki, eno celo jajce, 8 žlic sladkorja, eno osminko presnega masla, $1\frac{1}{4}$ moke, konica noža vaniljevega sladkorja, soli in 4 do 5 dkg kvasu. Nadev: $\frac{1}{2}$ kg zmletih orehov (polovico jih poparimo z mlekom, polovico pustimo suhih), en rumenjak, malo cimeta, 2 žlici ruma, osminko presnega masla, malo vaniljevega sladkorja, navadnega sladkorja po okusu in malo limonove lupinice. Ta nadev dobro zmešamo in ga namažemo po razvaljanem testu. Povrhu potresemo še ostale suhe orehe.

Božični jedilniki:

a) Predjed: zelenjadna skodelica, goveja ali umetna juha, divjačina v kvaši, ocvrti krompirjevi rogljički, zelena mešana solata, potica, črna kava, vino.

b) Predjed: namazani kruhki, ragu juha, perutnina ali ocvrta teletina, zeljnata solata z motovilcem, popečen krompirček, potica, črna kava, vino.

c) Goveja juha z rezanci, mesna štruca, omaka, krompirjevi valjanci, zeljnata solata, potice, črna kava.

Recepti:

Divjačina v kvaši.

1 kg srne ali zajca. K v a š a : V dobro položen ali prsten lonec denemo 3 dele vode, 1 del kisa. Pridenemo malo lorberja, peteršilja, 2 stroka česna, pol zrezane čebule, prav malo rožmarina in majarončka in nekaj zrn popra. To kuhamo pet minut. Ko je ohlajeno, ga polijemo čez meso, ki smo ga dali v tako posodo, da je vse pod kvašo. Stoji naj 24 ur na mrzlem prostoru.

Drugi dan vzamemo meso iz kvaše in ga pretaknemo s slanino. Na razbeljeni masti lahko zarumenimo malo čebule in položimo meso v kozico. Pokritega pečemo toliko časa, da na obeh straneh malo zarumeni. Potem ga polivamo z mrzlo vodo, dokler ni mehko pečeno. Ko je pečeno, ga vzamemo iz kozice in ga zrežemo na servirne kose. Na mast, iz katere smo vzeli meso, pa lahko zarumenimo sesekljane čebule in peteršilja in dodamo veliko žlico moke. Ko nekoliko zarumeni, jo zalijemo z juho, dodamo še malo popra in paradižnika ter denemo v omako meso, ki naj se še malo pokuha. Preden serviramo, dodamo še kisle smetane.

Krompirjevi ocvrti rogljiči.

Iz navadnega krompirjevega testa, kateremu smo primešali eno jajce in malo presnega masla, napravimo male rogljiče, jih pomakamo v raztepeno jajce, pomešamo z vodo ali mlekom, povaljamo jih v drobtinicah in ocvremo kakor meso.

Zelena mešana solata.

Zeljnatu solatu zmešamo z drobno zrezano endivijo ali motovilcem. Olju in kislu primešamo malo popra, nastrgane čebule in vse skupaj prav dobro zmešamo. Na to mešanico denemo solato in dobro premešamo.

Mesna štruca.

Pol kilograma kuhane govedine, ki nam je ostala od juhe, in toliko ali manj svežega svinjskega mesa drobno zmeljemo. Dodamo eno ali dve dobro stepeni jajci, 3 suhe žemlje, namočene v mleku, malo popra in soli. Na masti prav lahko zarumenimo malo čebule in peteršilja ter dodamo mesu. Vse to dobro zmešamo in napravimo štruco, ki jo povaljamo v moki in spečemo v pečici.

Ko je štruca pečena, jo vzamemo ven in na vročo mast vržemo čebulo in peteršilj ter dve žlici moke. Ko postane lahno rumena, jo zalijemo z juho, dodamo malo popra in paradižnika ali mezge. Omaka se pretlači in servira v posebni posodi z malo zajemalko ali veliko žlico.

Predjed: zelenjadna skodelica.

Pičlo pol centimetra debelo rezino velike klobase (safalade) položimo s kožo vred v vročo mast. Ko se rezina od vročine skrivi in dobi obliko skodelice, jo napolnimo z že prej pripravljeno špinačo, cvetačo ali grahom. Na vrh špinače položimo lepo pečeno jajce. Cvetačo potresemo s sladko papriko in grah z drobno zrezanim peteršiljem. Dobra in dekorativna predjed!

Namazani kruhki.

Na centimeter debel košček rženega ali dobrega belega kruha namažemo sledeči nadev: V juhi ali kjerkoli skuhamo malo telečjih ali mladih svinjskih jeterc. Kuhane pretlačimo, dodamo eno ali dve trdo kuhani jajci

(samo rumenjake), precej presnega masla, ki ga pa že prej dobro zmešamo z gorčico, prav na drobno sesekljane kisle kumarice, soli in popra. Posebno dober je ta nadev, če mu primešamo tudi majonezo. Kruhki se namažejo in servirajo na posameznih krožnikih. Za vsako osebo največ dva koščka.

M.

Kostanj

Od oktobra do konca februarja imamo kostanj. Kostanj je zelo hranilen. Vsebuje predvsem veliko kalcija in škroba. Kalcij in škrob sta potrebna za zgradbo kosti in zobovja, zato tako važna v otroški prehrani. Tudi otroci kostanj zelo radi jedó. Zdaj je kostanj posebno dober, ker je njegova sezija in je vsled tega tudi zelo poceni. Marsikatere skrbi za večerjo nas lahko reši. Po kostanju serviramo nekaj tekočega: kavo, čaj ali kakao.

Kuhan kostanj: Debeli kostanj kuhamo približno eno uro. Ko je kuhan, ga odcedimo in stresemo v skledo. Če pa serviramo olupljenega, tedaj ga surovega olupimo in skuhamo.

Pečen kostanj: Kostanj se nareže in praži v ponvi na žerjaviči kakór kava. Treba ga je pogostokrat premešati.

Kostanj kot kompot: Olupljen kostanj zavremo, odcedimo vodo, zalijemo z drugo in kuhamo do mehkega. Nato kostanj odcedimo, polijemo z mrzlo vodo in olupimo še rjavo kožico. V kozico denemo košček sladkorja, malo vode, pomarančnega soka ali vanilje, dodamo kostanj in še enkrat prevremo. Kostanji se zložijo v skledo in polijejo s sokom. Servirajo se mrzli kot kompot. Slaščica za otroke!

Miklavž!

Iz naše združne trgovine obveščajo, da so za Miklavža in Božič prejeli izredno lepe stvari v pleteninah za gospe, gospode in otroke, lepo volneno in svileno perilo, moderne svilene, volnene in flor nogavice, volnene, usnjene in bombažaste rokavice za dame, gospode in otroke. Žepni robčki za dame in gospode so v lepih kartonih, preko katerih nam je treba oviti samo svilen papir in povezati s trakcem, pa je darilo pripravljeno.

V manufakturi nudi naša združna prodajalna prekrasne vzorce za domače ali jutranje obleke. Najlepši so karirasti, v katerih so zelo harmonično zastopane vse barve. Če poklonimo tako obleko kot darilo, je skoro nemogoče pogrešiti v okusu. Tople jutranje obleke se posebno razveseli mlada punčka, ki je morda v življenju še nikdar ni imela in nanjo še misliti ni upala. In kako prav pride taka domača obleka mladi gospodični hčerki! Obleče jo zjutraj, preden gre v šolo, opoldne, ko se vrne iz šole, ob nedeljah, ko ji ni treba zgodaj na cesto. Hčerki, ki ji morda ni potreba pomagati pri gospodinjskem delu, pride taka obleka še vse bolj prav kakor njeni mamici. Zelo lepe vzorce imamo tudi v flaneli za piža-

me. Za moške osebe je bolj primerno črtasto blago, za ženske drobno rožasto. Vendar imajo tudi ženske rade črtasto blago. V črtastih blagih je namreč vedno večja izbira.

Za otroke, ki želijo, da bi jim Miklavž prinesel smučī, sanke ali smučarske obleke, gojzarce ali kaj drugega, kar jim za smučarsko opremo manjka, bo Miklavž iz pravkar prispele velike zaloge lahko izbral kar potrebuje. K smučarskemu dresu bo dobil v združni prodajalni tudi izgotovljene flanelaste srajce ali pa samo flanelasto blago v lepih karirastih vzorcih in toplih barvah. Smučarsko blago je na razpolago v modri in rjavi barvi.

V oddelku za obutev imamo lepe tople, visoke in nizke papuče (copate) za gospode, dame in otroke. Copatki napravijo otrokom veliko veselja, ker se jim zdijo igrače!

Če bi se kdo izmed naših čitateljev odločil posnemati darežljive Amerikance in bi na sveti večer hotel obiskati kako ubožno rodbino, naj se že prej nekoliko seznanī s potrebami in željami dotičnih otročičkov. Napravi naj si seznam darov in v naši prodajalni bo potem hitro in dobro postrežen. V tem primeru naj Miklavž ne pozabi na igračke! Nekaj prav samo za otroško srce!

NARAVOZNANSTVO IN TEHNIKA

Miroslav Adlešič:

Človek in tehnika

(Konec)

Kakor je pri sportu važno vprašanje, ali bo in kje bo višek človeške zmogljivosti in dosežena meja rekordov, tako je tudi pri proučitvi tehnike treba vedeti, kje je konec tehničnih iznajdb ali skratka rešiti vprašanje: Ali in kdaj dosežejo iznajdbe, ki so bile zgrajene po načelu čim večjega vsmotrevanja, popolnost? Ker se vrši v množici strojnih izdelkov nagla izmenjava predmetov od včeraj s predmeti od danes, se zdi vprašanje po dokončni spolnitvi tehničnih iznajdb skoro nesmiselno. To bi tudi obveljalo, če ne bi mimo kratkotrajnih, skoro bi mogli reči, modnih izdelkov, imeli precej bistvenih tvorb tehnike, ki so se ohranile vzdolž generacij in ki bodo služile še zanamcem. Za proučitev načetega vprašanja bo koristila razdelitev strojev na silostroje in delostroje, na stroje za pretvorbo raznovrstnih energij in na stroje za preobrazbo mehanskega dela ali na strojna orodja.

Silostrojem je dana zgornja meja z zakonom o ohranitvi energije in z zakonom o entropiji ali o neizogibnih izgubah pri pretvorbi ene energije v drugo. Silostroj, ki bi pri preobrazbi energije točno sledil zakonom,

ki bi imel torej stoddostno učinkovitost, bi bil popoln. Trenje in upor sredstva dopuščata silostroju le, da se zgornji meji zmogljivosti in gospodarnosti približuje, ne da bi jo sploh kdaj dosegel. Zato moramo o električnih transformatorjih in električnih motorjih z učinkovitostjo od 90 do 98 % trditi, da je z njimi zgornja meja dosežena. O parnih strojih, ki proizvajajo danes še vedno nad tri četrtine potrebne »sile« in imajo zgolj učinkovitost 8 do 16 %, tega še ne smemo trditi. Prav tako nam s tekočim in plinastim gorivom gnani toplotni silostroji doslej ne dovolijo spremeniti več ko 30 do 36 % v gonilnih sredstvih nabrane energije v mehansko delo. Čeprav nam zakon o entropiji pri toplotnih silostrojih ne bo dovolil prekoračenja zgornje meje pri zmogljivosti 50 %, ne smemo soditi radi smotra tehnike: s čim manj sredstvi doseči največje učinke, da je delo na spopolnitvi teh strojev že končano,

Drugačen je uspeh vsmotrevanja pri delostrojih. Če se ozremo le na šivalni stroj, dvokolo in pisalni stroj in se zamislimo v njihov razvoj v poslednjih desetletjih, moramo uvideti, da je pri njih tehnični ideal dosežen. Kajti ti stroji so navzlic spopolnitvi, ki jo je nujno deležen vsak tehnični izdelek, vzdolž desetletij nespremenjeno ohranili svoj ustroj. Kar velja za te stroje, velja tudi za velike stroje-avtomate. Sicer je res, da bi mogli slednje še bolj zvečati. Toda to bi jih v bistvu ne spremenilo. Povrh vsega pa bi taka dejavnost sličila opazovanju hroščev iz letal. Stroji, ki izdelajo dnevno 200.000 steklenic, 500.000 opek, 1.500.000 cigaret in ki bi jih 80 do 100 bilo dovolj, da bi krili vso svetovno porabo, ali celo stroj, ki izdelava dnevno 650.000 žarnic in bi že pet strojev krilo porabo sveta, so — mimo tega, da so prekoračili mejo gospodarnosti — poslednja stopnja vsmotrevanja. Dasi pri oceni tehničnih iznajdb gospodarnost ne more in ne sme biti vodilo, temveč more biti kvečjemu posledica tehnične dejavnosti samo po sebi, ni moči odoleti prepričanju, da so orjaški avtomati, ki so odvzeli 500, 1000 in še več strojem in delavcem delo, gospodarsko in socialno zlo vse dotlej, dokler se ne bo gospodarstvo in z njim življenje na svetu preokrenilo v drugačno smer. Bistroglednim hvaljivcem je sicer ob teh dognanjih privrela na dan trditev, da samodelni velikani ne odvezemajo delavcem dela, ker je treba za izdelavo velikega stroja množico manjših strojev. Ali tak ovinkast izgovor — za kar pač ni treba napenjati možganov — še zdaleka ne spelje iz zagate.

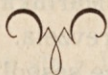
Kakor danes kaj radi posplošujejo ter dokazujejo, da živimo v dobi žene ali otroka ali dušeslovja, tako se tudi venomer dokazuje, da živimo v dobi stroja ali tehnike. To sodbo je zlasti podkrepilo življenjsko delo nedavno preminulega kulturnega zgodovinarja Spenglerja, v katerem je dokazal, da je civilizacija in z njo tehnika nujna stopnja v razvoju propadajoče kulture, ki je bila dosegla svoj višek za časa Byrona, Goetheja, Kanta, Prešerna in Puškina. Spenglerjevo sodbo zavrača danes večina učenjakov radi tega, ker nad tehniko še nismo dejansko postali gospodarji, ker živimo še v prehodni dobi, ki še ni prinesla s tehniko preobraženih spoznanj

naravoznanstva v sklad s podedovanimi in stoletja negovanimi oblikami znanosti, umetnosti, vere in gospodarstva. Čeprav je tehnika do temeljev pretresla srednji stan — meščanstvo — ter ga potisnila na nižjo ploskev, je dala le malokateremu okusiti dobrote, ki jih je rodila.

Tudi v umetnosti danes še nimamo sloga, ki bi bil svojsko tehniški in ki bi ustrezal načelu po vsmotrevanju. Kajti še vedno ni rešeno važno vprašanje, ali in kdaj se bodo pričele izrabljevati tehnične pridobitve za ustvaritev tehniki lastne umetnosti. Nova umetnost, polna notranje resničnosti in lepote, si že polagoma vtirja poti in daje upanje, da bo tudi v tem pravcu izoblikovala tehnika življenjske vrednote.

Ker se proizvajajo strojni izdelki v pretežni meri v velikih mestih, kjer je nakopičena množica ljudi, ki potrebuje precej dragocenega časa, da pride iz tovarn in pisarn do doma, se javlja v poslednji dobi zahteva po sredobežni ureditvi te sredotežnosti. V stoletju, ko je mogoče dovesti v vsako hišo ceneno električno energijo, bi ne bila tako težka premaknitev dela iz tovarne v dom, ki bi mogla s pridom zmanjšati duhamornost dela in zaustaviti oni blazni promet »sužnjev mesta«. Dasi je to idejo prvi sprožil in utemeljil tovarnar Ford, je vendar divje planila po njej večina posestnikov industrijskih delnic. Kar se je pokazalo pri zavrtju tehnokracije, se je pokazalo tudi tu. Namreč dejstvo, da pri reševanju teh in podobnih vprašanj poleg denarnih mogotcev nimata še besede učenjak in tehnik. Dokler pa ne bo docela zmagala ideja nad gmoto, dokler ne bo vtiral tehniko pot ideolog, ki bo poln popižnosti duha in z navdušeno vnemo sledil znanstvenim sestavam ter našel pogoje, pod katerimi morejo uspevati zdravi in v veselju delujoči ljudje, se razmerje med tehniko in človekom ne bo moglo obrniti na boljše. V veselju delujoči ljudje — kajti nujno in neizpodbitno je le eno: človek mora delati! — pa bodo živeli le tedaj, če se jim bo prokletstvo »v potu svojega obraza boš jedel svoj kruh« spremenilo v blagoslov.

Razgiban ustroj tehnike je poln sile prišel do vzpona, ki ga radi mnogoterih družabno-gospodarskih vplivov ne more nadvladati. V tem nalikuje stroju, ki se, nared za odhod, napira na strmini vse dotlej, dokler s praznim vrtenjem ne dokaže, da trenje silni teži ni kos. Kot si v tem primeru pomaga strojevodja, da hrbtensko vozeč nasuje peska na tir, tako si bodo morali pomagati voditelji tehnike le, če se bodo umaknili iz vzpona, kamor jih je bilo zapeljalo na materialne dobrine naperjeno gospodarstvo, in vrgli pri tem pod kolesje vse goljufive zlatnike. In ko bodo z novim in mladostno-smelim poletom pregazili večino neuporabljive dedščine, bo vzhajala nova luč in v njej se bo razcveto lepše življenje.

Josip Vandot:

Stari pristan

(Nadaljevanje.)

8.

Velika svetilka je z belo svetlobo svetila po visoki podstrešni sobi. Jesenski veter je tu pa tam narahlo potresel priprto oknico, a vse drugo je molčalo, še celo velika budilka na nizki omari je nocoj škrcpetala s tako ponižnim glasom, da je ni bilo slišati do mize, kjer sta sedeli Marinka in Rezika in krpali nogavice. Sklonjeni sta bili nad svojim delom in sta molčali, kakor sta bili navajeni že nekaj večerov sem. Ura še ni bila pozna, kazalec se je komaj premaknil preko osme in bilo je še prezgodaj, da bi šli spat. Neutrudno sta zbadali s šivanko in še ozrli se nista druga na drugo.

Visoko gori na podstrešju je počilo nekaj, kakor da se je tram premaknil. Marinka je vrgla nogavico na mizo in nestrpno pogledala po tovarišici. »Molčiš in molčiš že vse dneve,« je izpregovorila zlovoljno. »Mari misliš, da je prijetno prenašati tvoje molčanje?«

»Saj tudi ti nisi boljša,« je kratko odvrnila Rezika, ne da bi dvignila glavo.

Marinka je vstala in pričela odgrinjati svojo posteljo. A tudi to delo ji ni šlo. Vrnila se je nazaj k mizi in obstala za Rezikinim stolom. »Vsaj eno pametno besedo mi reci,« je rekla in glas ji je bil zastrt z žalostjo. »Nimam človeka, ki bi ga vprašala za svet. Ti pa, ki si mi najbližja, si se pogreznila v molk, iz katerega te ne prebudi niti gospodar. Za božjo voljo te prosim, daj, povej mi, kaj pomeni, da mi Bistran že teden dni ne piše prav nič. Lepo te prosim, zbudi se!«

»Čemu me izprašuješ, ko vem prav toliko kot ti?« jo je vprašala. »Gotovo je Tomo pisal, pa se je pismo izgubilo. On pa čaka tvojega odgovora.«

»Saj bo menda res tako,« se je Marinka razveselila njenega odgovora. Odprla je mizno predalce, vzela iz njega pisemski papir in se vsedla. Pričela je hlastno pisati, a ni popisala pol strani, ko so se zunaj oglasili težki koraki in je nekdo potrkal na duri. Marinka je skočila s stola in odprla vrata. V sobo je stopil trški pismonoša in ji izročil brzojavko. Marinki so se pošibila kolena, s tresočimi se rokami je odvila listič in stopila k mizi, da bi lažje čitala. Pismonoša je naglo odšel in zaprl duri za seboj.

Marinka je vzkliknila divje in omahnila na mizo. Rezika je prestrašena vstala in stopila k nji. »Kaj je, Marinka, za božjo voljo, kaj ti je?« jo je vprašala in črna slutnja jo je prevzela. Pograbila je brzojavko in jo prečitala. Tudi ona je vzkriknila in se sesedla na stol. Brzojavka je bila kratka in je poročala: »Bistran umrl. Pogreb jutri popoldne. Tomov tovariš.«

Rezika je zajokala in se stisnila k tovarišici. Oklenila se je je okrog vratu in tako sta jokali dolgo, dolgo. Groza in mraz sta ju stresala, ker sta čutili, da stoji tik za njima smrt in se jima smeje škodoželjno. A prva se je zavedla Marinka. Sunkoma je vstala in na njenem bledem obrazu se je pokazala trda odločnost.

»Siromak je umrl in zdaj niti v smrti nima človeka, ki bi se zmenil zanj,« je rekla. »Tako je napravim in se odpeljem k njemu. Do vlaka imam še uro časa in gospodar je še pokonci, da mu lahko povem, kaj se je zgodilo in kam se peljem. Toma ne zapustim niti mrtvega.«

»Saj ne prideš do pogreba,« ji je prigovarjala Rezika, a Marinka je ni poslušala. Iz omare je vzela črno obleko in se pričela naglo oblačiti.

Prišli sta na postajo pet minut pred odhodom vlaka. Nocoj je imel službo mladi Berdajs, ki ji je zatrdil, ko je brzo pregledal vozni red, da pride jutri tik pred dvanajsto uro k morju. Sočutno ji je izrekel svoje sožalje, ko mu je povedala, da je Tomo Bistran umrl. Vlak je že privozil v postajo in Marinka in Rezika sta se komaj utegnili posloviti.

»Sporočim mu moj zadnji pozdrav,« je govorila Rezika, ko se je vlak že premikal.

Vlak je zdrdral hrupno mimo kretnic in Rezika je zaostala daleč za njim. Tesno se je zavila v plašč in zbežala s perona. A doli ob »Starem pristanu« se je ustavila na cesti. Zagledala je luč v Dolžanovi sobi.

Mrzlo je nanjo strmelo razsvetljeno okno. Rezika se je domislila, da ni govorila z njim že od tistega večera, ko mu je razodela sramoto svojih mladih dni. O, videla pa ga je večkrat, dasi je on ni videl nikoli, ker se je je gotovo izogibal.

Reziko je v srečanju zaskelala silna bolečina. Dvignila je roke in zaklicala glasno: »Peter, ali me slišiš? Peter...«

V razsvetljenem oknu se ni zganilo nič. »Peter, Peter!« je zavpila glasno, da se je skoro gotovo slišalo gori na postajo. A sredi mrtve noči se je ustrašila svojega lastnega glasu. Še enkrat se je ozrla na okno, potem pa je zbežala čez most proti domu. Toda spati ni mogla. Vso noč je premišljevala o svoji nesreči in o Petru.

Gospodar je drugi dan zapazil njeno stanje in je velel, naj gre v posteljo. Rezika mu je bila hvaležna in je odšla iz prodajalne. A strah jo je bilo sobe in postelje. Zato je krenila raje na vrt in dalje na stezo, ki je vodila na trški strani tik ob reki. Jesensko sonce se je razlivalo po tihi pokrajini, z jelševja ob reki je bilo odpadlo skoro že vse listje, hladen veter je vel skozi dolino in za njo se je svetil trg, bel in pokojen, kakor da je zadremal v jesenskem sijaju. Rezika je šla naprej in naprej; steza je zavila v ovinek in se je od tod vzpela v položno strmino. Korak se ji je ustavil nehote in ozrla se je preko reke, ki se je tu že jadrno valila po široki strugi.

Onstran reke je stal grič, kjer sta z Dolžanom sedela v jasni mesečini poletne noči. A danes je bil grič rjav in pust, čeprav ga je solnce zalivalo

z vsemi žarki. Reziko je stresnilo, ko ga je zagledala. V oči so se ji udrle solze in bolečina v glavi se ji je podvojila. Vsedla se je kraj steze in si pokrila obraz z rokami.

»Mimo mene je šel človek,« je govorila v srcu, a nji sami se je zdelo, da govori v nji samo vročica. »Videl me je in se sklonil k meni in me dvignil iz blata. In sem mislila, da je odrešenik, ki sem ga čakala dolge, nesrečne dni. A zapazil je, da sem bila pohojena in da se me drži še vsa počestna nesnaga. In se me je ustrašil, me vrgel v nesnago nazaj in pobegnul... Pohojena sem, strta za vse življenje — kdo se meni za pohojene rože in kdo jih pobira iz blata? Gorje, in čemu potem moje življenje?«

In tedaj se je Rezika nasmejala s tistim smehom, s katerim se je smejala v otroških letih. Ozrla se je z bleščečimi očmi na grič onstran reke in odločno stopila naprej. Pod nogami ji je zmanjkalo tal, a z rokami ni zakrtila, da bi se obdržala na bregu, temveč se je z vso silo pognala naprej. Tri trenutke se je penila reka okrog nje, a že se je je tesno oklenila in jo potegnila vase. Samo njena gladina se je še zasvetila, kakor da se prše od nje živi, rumeni cvetovi...

Tretji dan so jo našli. Reka jo je splavila na sipino nedaleč od sosedne vasi. Nesli so jo v mrtvašnico in jo položili v skromno rakev. Ob vzglavju so ji prižgali dve sveči in vaška dekleta so jo posula z jesenskim cvetjem. Glas o njeni smrti se je bliskoma raznesel po trgu in še dalje po dolini. Rezika je bila priljubljena povsod, ker je bila tiho, prijazno dekle, zato pa je bilo vsem uganka, kaj jo je gnalo v nesrečno smrt. Mnogo se je govorilo in ugibalo o nji in smilila se je vsem, ker so jo vsi poznali. A njena smrt je ostala vsem zagonetka.

Dolžan je sedel v »Starem pristanu« v kuhinji, ko so mu povedali, da so našli Reziko, ki so jo pogrešali že dva dni. Prebledel je in se naglo dvignil, a je skoro omahnil in se je moral oprijeti mize. Srce se mu je stisnilo v silni grozi, kajti spreletela ga je hipoma strašna misel: Ti si kriv — zaradi tebe je šla v smrt...

V strahu se je ozrl okrog sebe, da bi videl, če ga drugi ne opazujejo in mu že na obrazu ne čitajo, da je on zamoril mlado življenje in ga hladnokrvno položil v grob. Toda nihče ni opazil groze na njegovem obrazu, ker nihče niti slutil ni, da je bila med njim in Reziko ljubezen. To je vedela samo Marinka, a ona se še ni vrnila od morja in ga torej ni mogla obtožiti pred ljudmi. Toda Dolžan se je moral obtožiti pred samim seboj in ta obtožba je bila tako strašna, da mu je za trenutek zastala kri v žilah. Neopazno je zapustil kuhinjo in se zaprl v svojo sobo.

Čudno mu je bilo pri srcu, da bi se razjokal, a ni mogel jokati, ker je bila njegova boleost prevelika in ga je vest grizla presilno. Zavest, da je kriv Rezikine smrti, je bila preveč očitna, da bi jo mogel le malo omiliti. Zdaj šele mu je postalo jasno, da je Reziko imel vendarle rad, in da ni bilo tiste bleščeče zablode, ki ga je silila k Tildi, bi bil Reziko sodil morda

drugače in bi je ne zavrnel na tako krut način. Tildo je prebolel in se je je v zadnjih dneh spominjal le še z molčečo trpkostjo.

»Kriv sem,« si je govoril in se obtoževal. »Mojo krivdo je Rezika plačala z življenjem in zaradi te krivde je izgubilo moje življenje ves smoter... Rezika, čemu si storila to?«

Hipoma ga je prevzelo hrepenenje, da bi jo videl še enkrat in se dotaknil njene roke in jo v smrti prosil odpuščanja. Vzel je klobuk in pohitel proti Vrhovlju, kjer je Rezika ležala v mrtvašnici.

Prostor je bil ves v temi, le gori na nizkem odru sta brleli dve sveči in osvetljevali nekaj belega, kar je ležalo negibno med njima. Dolžan se je približal po prstih in obstal. Glavo je sklonil naprej in se z vročimi očmi zagledal v beli obraz, ki je počival med svečami. Da, to je bila Rezika, to je bil pohojeni cvet, ki se je v življenju prelomil in bo zdaj zvenel za večno. Bogati, razpuščeni lasje so se stiskali na obeh straneh k obrazu, oči so bile trdo zaprte, na belih licih in na ustnicah pa se je v medlem svitu sveč igral smehlaj, kakršnega pozna le otrok.

»Rezika!« jo je Dolžan poklical s tihim glasom. »Glej, tu sem, kraj tebe stojim. Rezika, odpusti mi!«

Beli obraz se ni zganil, le svetil se je v svitu sveč pohlevno in krotko, kakor da spi in sanja otroške sanje. Dolžan se je sklanjal bliže in bliže k temu obrazu in sam ni vedel, kdaj je pritisnil svoje ustnice k ustnicam mrtvega dekleta. A čutil ni nobenega hlada, temveč se mu je zdelo, da prihaja s teh ustnic prijetna toplota, ki mu lega zdaj tako voljno na razboljeno srce.

»Rezika, v duši te bom nosil do smrti,« je govoril in solze so mu silile iz oči. »Kakor najlepši cvet boš cvetela tam in madeža ne bo na tebi. Zato, da mi odpustiš, če mi že nisi odpustila...«

»Z Bogom, Rezika!«

*

V »Starem pristanu« se je v dvorani vsedel v samotni kot, ker je hotel nocojšnjo noč živeti svojim mislim in ga je bilo njegove sobe strah. Cilka ga je hotela podražiti kakor navadno s šaljivimi besedami, a nocoj se ga ni upala, ker je bil njegov obraz ves prepadel. Sedel je skoro negibno v kotu in pil v kratkih presledkih, ker ga je strašno žejalo. Gostov, ki so sedeli na drugi strani in se glasno pogovarjali, še slišal ni. Edino, za kar je imel še smisla, je bilo vprašanje: Kaj sedaj in kam sedaj? Da bo moral v Razborju bivati še leta in leta, se mu je zdelo grozno, ker ga bodo pri vsakem koraku preganjali pretekli dnevi in ga skeleli spomini. Kaj sedaj in kam sedaj?

Proč mora in se skriti v samotnem kraju. A Bog ve, če bo tam ubežal lastnim mislim? Bog ve, če ga ne bodo tam preganjale še huje, nego ga bodo preganjale v Razborju? Proč mora — nekam v mesto, čigar šum in hrup prevpijeta njegovo vest in misli, ki hodijo za njim kakor strahovi in vpijejo, vpijejo...

»Že jutri napišem prošnjo za premestitev,« je sklenil naposled. »Sam pojdem v Ljubljano in jim povem vse, prav vse. In me morajo premestiti.«

V dvorano je prišel Goričar. Počasi se je približal mizi, za katero je sedel Dolžan. Odmaknil je stol in se molče vsedel nanj. Dolžan ga je samo pogledal, a ni rekel nobene besede. Tako sta molčala precej časa, kakor da bi se niti ne poznala.

A končno se je Goričar vendarle zganil. Pogledal je prijatelju naravnost v obraz in mu rekel: »V kuhinji mi ni bilo obstanka, ker sem vedel, da si tu v dvorani. Tolažil bi te rad, ker vem, kako ti je pri srcu že ves čas, kar so našli Reziko. Vse vem, Peter, samo ne izprašuj, kje sem izvedel vse to. Opazoval sem te že od prvega dne, zlasti od tedaj, ko sva bila v Šmarju v družbi s Tildo. Zato pa vem, da si zapustil Reziko le zaradi Tilde. In sem te sovražil, Peter, sovražil zaradi Tilde.«

Izpil je poln kozarec in nadaljeval s pridušenim glasom: »Da, sovražil sem te, ker sem bil jaz sam v Tildo zaljubljen kakor šolarček. Dobro sem se zavedal, da mi je nedosegljiva, a prav zaradi tega je nisem privoščil nikomur, niti tebi, Peter, ki sem ti prijatelj. Sam Bog ve, kako me je grizlo vse dni, a sem molčal. Grizlo do tedaj, ko je pokazala tebi hrbet in se oprijela bogatega Pristavca. No, od tedaj me ne grize več. Tilda je ustvarjena za damo in kaj hoče z nama, ki sva reveža? Preverjen sem, da bi se bila oklenila Pristavca, pa čeprav bi bila na smrt zaljubljena vate. Ali ji boš zameril, Peter, če je ustvarjena tako in ne more ravnati drugače, kakor ji zapoveduje njen značaj?«

»Prav nič ji ne zamerim,« je odvrnil Dolžan. »Prebolel sem vse in zdaj se ne razburjam več zaradi Tilde. Mogoče čez leto dni niti mislil ne bom več nanjo.«

»No, zadeva se je končala še precej vsakdanje,« je končal Goričar. »Le škoda, da je bila Rezika nedolžna žrtev te zadeve. Ubogo dekle! Marinka mi je nekoč, ko sem ji sveto obljubil, da bom molčal, pripovedovala njeno žalost in sramoto. A nisem je zaradi tega zaničeval, temveč jo imel kot prijatelj še rajši. Vedi, Peter, da te je resnično ljubila in je samo čakala, da se povrneš od Tilde k nji. A je čakala zaman. Ti je nisi pognal v smrt, pognalo jo je le prepričanje, da je zaradi prisiljenega greha obsojena, da ne bo smela ljubiti nikoli več v življenju in da je ne bo ljubil nihče, ker je njeno telo zaznamovano s pečatom sramote. Brez ljubezni pa ni hotela živeti in je šla raje v smrt... Ti pa si nedolžen, ker si bil samo sredstvo, ki ga je zreizkusila in ki je strašno potrdilo njeno prepričanje. Peter, ne udajaj se obupu, temveč preudari dobro vse, kar sem ti povedal.«

Izpil je ostanek vina in naglo vstal. Dvakrat je potrepil Dolžana po rami in odšel. Dvorana se je izpraznila in Dolžan je ostal sam v nji, a tega niti opazil ni. Goričarjeve besede so mu odvalile s srca velik kos bremena, ki ga je le še komaj prenašal. V duši mu je postajalo lažje, misli so se mu jasnile in življenje je vstajalo iz teme in se je pričelo tiho in polagoma dvigati k soncu, ki je vzhajalo nekje daleč, daleč, da ga je komaj

dosegel z očmi. A vendar je čutil njegovo svetlobo, ki ga je jela greti v duši, da mu ni bilo v nji več tako mraz, kakor mu je bilo že od trenutka, ko je izvedel za Rezikino smrt. Le strašne žeje, ki ga je dušila v grlu, ni mogel pogasiti, zato pa je pil, a še čutil ni, da pije.

Dotaknila se ga je roka in dvignil je glavo. Za njim je stala Potokarica in ga gledala z začudenim pogledom. »Zakaj nocoj tako samevate?« ga je vprašala. »Ali se vam je kuhinja zamerila in z njo mi vsi, ki se sučemo po nji?«

Dolžan je zmajal z glavo. Od onega dne, ko je prejel Tildino pismo, še ni bil govoril s Potokarico med štirimi očmi. Pač se mu je zdelo, da se ga namenoma izogiblje, a ni razmišljal o tem prav nič, ker so bile njegove misli daleč od nje. Sedaj šele se mu je zazdelo, da se mu je Potokarica jako odtujila.

»Nocoj sem slabo razpoložen,« je odgovoril z mirnim glasom. »Rezikina smrt mi je šla do srca, prijatelja sva si bila in pri Marinki smo preživeli precej lepih uric. Smrt je nekaj strašnega...«

Potokarica se je vsedla in položila roke na mizo. Nekaj trenutkov ga je molče opazovala. Potem pa se je nasmehnila in rekla: »Že prej sem vam hotela povedati novico, ki je zame jako važna. Pa ni bilo prilike, da bi z vami govorila. Veste, »Starega pristana« je s prihodnjo nedeljo konec. Potokarjevi ne bodo več gospodarili v njem. Pisala sem svaku, naj ga proda, in on je dobil sijajnega kupca, ki že v nedeljo prevzame vse, kakor stoji in leži.«

Dolžan je bil ves presenečen. »A vi, gospa Franja — kaj bo z vami?« je vprašal. »Kaj boste zdaj počeli v Razborju? Dolg čas vam bo...«

(Konec prih.)

ZADRUŽNI VESTNIK

IZDAJA MANUFAKTURE NA RAČUN SKONTA.

Upravni odbor je sklenil, da bo zadruga svojim članom tudi v letošnjem letu izdajala manufakturo na račun skonta, nabranega v letu 1936.

Vsak član si more torej na račun skonta (štednje) že sedaj nabaviti v vseh naših prodajalnah manufakturo (čevlje), ako je v redu izvrševal svoje obveznosti do zadruge, to je, da v zadrugi ni zadolžen in nima nikakih zaostankov na obrokih;

Člani, ki si žele na ta način nabaviti manufakturo, naj se zglasijo v kreditni pisarni Nabavljalne zadruge v Ljubljani, Masarykova cesta 17/I, soba št. 11, odn. v Mariboru, koroški kolodvor, Frankopanska 34, kjer bodo

prejeli posebne nakaznice za nakup. S temi nakaznicami lahko nakupijo v prodajalnah manufakturo za znesek, na katerega se nakaznica glasi.

Nabavo manufakture s temi nakaznicami je smatrati kot gotovinski nakup in so člani deležni tudi popustov, ki so določeni za gotovinske nakupe v manufakturnih prodajalnah.

Poslužujte se te ugodnosti!

TRGOVINE ZAPRTE.

Opozarjamo vse člane, da bodo radi inventure tako v Ljubljani kot v Mariboru naše trgovine ves dan zaprte, in sicer: trgovine z manufakturo dne 28., 29. in 30. decembra, trgovine s specerijo pa dne 28. decembra 1936.

RAZVOZ POŠILJK NA DOM

Prodajalne se pritožujejo, da mnogo članov zelo netočno dostavlja svoja naročila. Naročanje izven terminov povzroča ne dovolj izkoriščene vožnje naših vozil in pogosto zakrivi, da oni člani, ki redno oddajajo naročila, niso postreženi določenega dne.

Da se bo moglo vršiti poslovanje nemoteno in da se osigura točna dostava pošiljk, objavljamo ponovno termine razvoza na dom. Ti termini so:

IZ PRODAJALNE ŠIŠKA

članom, stanujočim v

- okolišu I. Vzhodno od kamniške proge, južno od Bleiweisove in Vilharjeve ceste, t. j. v splošnem Bežigrad, Stožice in okolica artiljerijske vojašnice:
25., 26., 2. in 6. vsakega meseca.
- „ II. Spodnja in Zgornja Šiška:
27. in 4. vsakega meseca.
- „ III. Zapadno od Kolodvorske ulice, tromostovja, Gradu, Gruberjevega nabrežja, t. j. večji del mesta:
29., 3. in 5. vsakega meseca.
- „ IV. Vič, Glice, Rožna dolina, Brdo (razvoz s konjem):
počenši 28. vsakega meseca.
- „ V. Dravljje, Glince, Dolnice:
30. in 5. vsakega meseca.

IZ PRODAJALNE LJUBLJANA GLAVNI KOLODVOR

članom, stanujočim v

- okolišu VI. mesto vzhodno od Kolodvorske ulice, tromostovja, Gradu, Galjevice do mestne meje:
24. in 25. ter 3. in 6. vsakega meseca.
- „ VII. Kodeljevo, Štepanja vas, Zaloška cesta, Vodmat:
27. in 2. vsakega meseca.
- „ VIII. Zelena jama, Jarše, Tomačevo:
26. in 2. vsakega meseca.

Opozarjamo, da je v zgoraj navedenih terminih vsaka druga dostava živil na dom izključena, ker bodo naša vozila v teh dneh z rednim razvozem polno zaposlena. Članom, kateri bi naročali živila izven termina in eventuelno v prodajalnah izven rajona, bomo pošiljke sicer dostavili, vendar jim moramo računati za dostavo Din 4.—.

Prosimo člane iz vseh navedenih okolišev, naj naročajo svoje potrebščine tako, da dospejo naročila k blagajni dva dneva pred dnevom brezplačne dostave na dom.

Kdor naroči robo več dni pred brezplačnim terminom in se hoče poslužiti brezplačnega prevoza, naj to označi pri naročilu, da se mu roba potem dostavi ob prvem naslednjem terminu brezplačnega razvoza. N. pr.: Član iz rajona I. prodajalne Šiške naroči 27. živila. Če hoče imeti brezplačno dostavo, napiše na naročilnici: »Dostava brezplačna«. Živila se mu dostavijo v tem primeru 2. v mesecu.

Opozarjamo končno vse člane, da je v dnevih od 20. do 24. v mesecu prodaja na kredit izključena.

NAKUPOVALNI TERMIN

bo otvorjen zaradi božičnih praznikov prihodnji mesec že 17. decembra. Termini za odpošiljanje pošiljk na progo ostanejo neizpremenjeni.

ZADRUŽNA KNJIŽNICA.

Opozarjamo članstvo na knjige zadružne biblioteke Saveza nabavljajkih zadruga državnih službenika v Beogradu, ki jih prodaja Savez po prav nizki ceni, da omogoči vsakomur nabavo zadružne literature.

Dobiti se morejo pri Savezu naslednje koristne knjige in po naslednjih cenah:

1. Žena i zadrugarstvo, od prof. dr. Vahana Totomianca	Din 4.—
2. Činovnik kao zadrugar, od Mihaila Avramovića, drugo dopunjeno i prošireno izdanje	„ 5.—
3. Šta se dešava u svetu na zadružn. polju, od M. Avramovića	„ 10.—
4. Štednja u zadrugarstvu, od Šefkije Bubića	„ 6.—
5. Spomenica Mihaila Avramovića,	
a) v malem formatu	„ 20.—
b) v luksuzni izdaji, broširana	„ 50.—
c) v luksuzni izdaji, vezana	„ 60.—
6. Neutralnost zadrugarstva, od Milana Komadinića	„ 5.—
7. Istorija zadružnih doktrina, od dr. Gromoslava Mladenca	„ 30.—
8. Proslava Mihaila Avramovića	„ 20.—
9. Kratak prikaz Pestalocijevog učenja u odnosu prema zadrugarstvu, od dr. Henri Fošera	„ 8.—
10. Društveno vaspitne zadaće zadruge, od Dosju Negencova	„ 3.—
11. Zadružno osiguranje, od A. Kemure	„ 3.—
12. Zadrugarstvo u Bugarskoj, od dr. Ilije Palazova	„ 15.—
13. Načela Ročdelskih zadružnih pionira, od dr. E. Haselmana	„ 4.—

Kdor naroči zgoraj pod 1., 2., 3., 5., 7., 9., 10., 12. in 13. navedene knjige skupno na enkrat, plača mesto originalne cene Din 99.— samo Din 65.—; kdor pa naroči vse knjige (1 do 13), jih prejme mesto za

Din 133.— že za Din 90.— V vsote 65 oz. 90 Din je že vračunana tudi poština in drugi stroški.

Knjige se naročajo neposredno pri Savezu, Beograd, Poenkareova 21. Zadrugarji, segajte pridno po teh knjigah; zlasti pa opozarjamo na »Načela Ročdelskih zadrughnih pionira«, ki je neobičajno cenena, a sicer neobhodno potrebna vsakemu našemu članu.

ZADRUŽNA ŠOLA

Za januarsko številko »Zadrugarja« razpisujemo razpravo:

»Zakaj kupuje zaveden zadrugar vse svoje potrebščine v svoji zadrugi in to tudi tedaj, če so cene posameznim predmetom višje od cen v privatni trgovini?«

Na vprašanja, ki smo jih stavili za novembersko številko, smo prejeli v celem štiri odgovore. Z ozirom na to in radi pomanjkanja prostora v tej številki podaljšujemo rok do 5. decembra t. l. in prinesemo oceno v decembru. Upamo, da se vendar še kdo oglasi in izboljša porazni uspeh septemberskega razpisa. Za danes omenjamo le, da je najpovoljnije naslikal svoje misli o temi »plačevanje v gotovini« g. inž. Mlakar iz Kranja, kateremu je upravni odbor priznal za njegovo razpravo nagrado 300 Din in bo razprava tudi priobčena v eni prihodnjih številok.

ZADRUŽNA PRENOČIŠČA V BEOGRADU

Kdor potuje v Beograd, more za mal denar dobro prenočiti v Zvezinih prenočiščih v Dečanski ali Sarajevski ulici.

Opozarjamo člane, da čaka pred izhodom iz kolodvora v Beogradu na vsak vlak zadrughni avtomobil, ki Vas s prtljago vred prepelje od kolodvora do Dečanske ulice za 5 Din, do Sarajevske ulice pa za 2 Din.

Za tako nizko ceno Vam ne nosi noben nosač prtljage, kaj šele, da bi se mogli voziti za to vsoto v prenočišče.

Kdor hoče prenočiti v zadrughnem prenočišču, se mora izkazati s člansko izkaznico ali pa s posebnim potrdilom, ki ga prejme od svoje zadruge.

LEPO DARILO ZA MIKLAVŽA ALI BOŽIČ

Naš član in sodrudnik ter priznani mladinski pisatelj Josip Vandot je izdal knjigo **Kecek z naših gorá** (Prva knjiga: Na hudi poti). Ne moremo si misliti za našo deco lepšega knjižnega darila kot je to delo, ki ga lahko mirno uvrstimo med najboljše mladinske spise in ga vsled tega našemu članstvu najtopleje priporočamo.

Prvi del knjige stane za železnice čarje Din 30.— in se naroča pri avtorju:

Josip Vandot, Ljubljana, Idrijska ulica 11.

Vsebina: Ob petnajstletnici (str. 321). — Zakaj in kako smo orali ledino (str. 322). — Še nekaj spominov (str. 325). — V delu in borbi (str. 327). — Naša revija (str. 330). — Zadrughna in gospodarska misel (str. 332). — Gospodarstvo: Razvrednotenje denarja (str. 335). — Kuhinja: Božično pecivo, recepti, kostanj, Miklavž? (str. 340). — Naravoznanstvo in tehnika: Človek in tehnika (str. 341). — Leposlovje: Stari pristan (str. 344). — Zadrughni vestnik: Izdaja manufakture na račun skonta, Trgovine zaprte, Razvoz pošiljk na dom, Nakupovalni termin, Zadrughne knjižnice, Zadrughna šola, Zadrughna prenočišča v Beogradu, Lepo darilo za Miklavža ali Božič (str. 349).

»Zadrugar« izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 24 Din, posamezna številka 3 Din. Naroča in reklamira se pri upravnem odboru N. Z. U. D. Z., Ljubljana, Masarykova cesta, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Kolodvorska ulica št. 39. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani.

Kredit

Člane, ki si nameravajo nakupiti večjo množino manufakture na kredit ali ki so napram zadrugi v plačilnih težkočah, prosimo, da se zglase pred nakupom v kreditni pisarni (Masarykova cesta, soba 11, I.nadstr.) v svrhu dogovora o višini kredita in o načinu odplačevanja.

To je nujno potrebno, da pospešimo poslovanje v manufakturni prodajalni in da preprečimo predolgo in zamudno čakanje članov na postrežbo.

Predhodni dogovor je priporočljiv posebno radi odplačevanja, da se razdele odplačila na enake in znosljive obroke.

Uvažujte to, ker je v Vašo korist in korist zadruga.

Gospodinje!

Zelo učinkovito in blagodejno sredstvo proti prehladu, davici, angini in obolenju na dihalnih organih je čaj z medom.

Med je najbolj redilno hranilo, ki pospešuje prebavo in ojačuje kri.

Krompic

Zadnji čas je, da se založite z njim preko zime. Kvaliteta je prvovrstna, cena nizka, prevoz pa bo mogoč le še kratek čas. Čim nastopi mraz, se bo cena krompirju dvignila; pošiljanje pa bo otežkočeno in bo šlo le na odgovornost člana.

Žarnice

Uvedli smo v prodajo »Dis«-žarnice, 220 Volt, vseh velikosti. Prodaja jih naš galanterijski oddelek v Ljubljani, glavni kolodvor.

Naročila in reklamacije

Člane s proge naprošamo, da pošiljajo naročilne liste s knjižico kar v zaboju ali pa tako, da jih prejmemo istočasno z embalažo. Primeri se večkrat, da prejmemo naročila tedaj, ko je bila roba za dotično progo že odpremljena. V takih primerih bomo primorani zaračunati članom polno tovarnino. — Specielno prosimo ljubljanske in mariborske člane, da prilagajo k večjim naročilom mlevskih izdelkov sigurno platnene vrečice. Večjih količin robe ne moremo dajati v papirnate vrečice, ker se pri prenašanju rade trgajo ter nastanejo zaradi tega nepotrebne reklamacije. Če platnenih vrečic nimate, jih takoj nabavite v zadrugi.

Dalje prosimo člane, da priložijo vsaki eventualni reklamaciji, ki jo je točno pojasniti, tudi originalni račun, ker s tem pospešite rešitev.

Prodajalne:	{	Ljubljana:	{	Glav. kol., Masarykova cesta 17, telefon št. 2248
			{	Gor. kol., Bleiweisova cesta 35, telefon št. 2641
		Maribor:	{	Koroški kol., Frankopanska cesta 34, telefon št. 2061
			{	Glavni. kol., Aleksandrova cesta 42, telefon št. 2825

Prodajamo samo članom.

CENIK št. 11

Obračunske cene veljavne od 20. novembra 1936 naprej.

Zadruga si pridržuje pravico, objavljene cene med mesecem znižati, event. zvišati.

Na reklamacije se oziramo le
tako ob prejemu blaga!

Mlevski izdelki

Moka Ogg kg	3.—
„ Og „	3.—
„ št. 2 „	2:80
„ št. 5 „	2:60
„ enotna „	2:75
„ ajdova „	4:25
„ koruzna „	1:80
„ krmilna „	1:70
„ ržena „	2:50
Otrobi, koruzni „	1:10
„ pšenični debeli „	1:50
„ „ drobni „	1:30
Zdrob, šlakvantin „	2:75
„ koruzni „	2:25
„ pšenični „	3:75

Testenine

Domače

Fidelini kg	6:25
Krpice „	6:25
Makaroni „	6:25
Polži „	6:25
Rezanci „	6:25
Špageti „	6:25
Zvezdice „	6:25

Jajčne

Makaroni kg	8:75
Polži „	8:75

Jajčne v kartonih

Makaroni kg	9:75
Špageti „	9:75
Jajnine vseh vrst „	16:50
A. C. „ „ „	18.—

RIŽ

Carolina kg	11.—
Ia „	8.—
IIa „	7.—
IIIa „	6.—

Deželni pridelki

Čebula, domača kg	1:50
Čebula, pražena »Cepo« . doza	6.—
Česenj kg	7.—
Fižol, cipro „	3:50
„ prepelčar „	3:25
„ II. „	2.—
Grah, zelen „	12.—
„ rumen „	5:50
Ješprenj „	3:50
Ješprenjček „	7.—
Kaša „	4.—
Koruza, debela „	1:40
„ drobna „	1:75
Krompir „	0:90
Leča, domača „	5.—
Leča, Ia „	10.—
Piča za kure „	2.—
Ptičja hrana „	8.—
Zelje kislo v sodčkih „	2:25
„ „ bruto za neto „	2.—

Sadje južno, sušeno in sveže

Rozine, Ia kg	13.—
Rozine, IIa „	11.—
Slive, suhe, bosanske „	6:50
Fige, dalmatinske kg	5.—
„ v vencih „	7.—
Hruške suhe „	6.—
Jabolka sortirana „	3:50
„ gambovci „	4:25
Lešniki, tolčeni kg	42.—

Limone kom.	0:75
Mak, plavi kg	14.—
Mandeljni, Ia kg	52.—
Orehi, celi „	6.—
Orehova jedrca „	20.—
Pomaranče kom.	—.—
Rožiči, celi kg	6.—
Rožičeva moka „	5:50

Sladkor

Kocke kg	15:25
Sipa, drobna „	13:75
„ debela „	13:85
V prahu „	15:25
Bonboni „	25.—
„ Fourres, Ia „	40.—
„ „ IIa „	30.—
Bonboniere po velikosti . kom.	—.—
Kandis kg	23.—
Margo slad „	44.—
Šumeča limonada kom.	1.—
Obeski za božično drevo po izbiri.	—.—

Sol

Fina kg	4.—
Morska „	2:75
Namizna „	3.—

Kava

Perl kg	58.—
Portoriko „	76.—

Napolitanke, dolge	kom.	1'—
" " " " " " " " " "	zav.	15'—
Oblati	"	15'—
Otroški piškoti	"	15'—
Cvomaltine, mala	doza	10'50
" srednja	"	24'—
" velika	"	43'—
Paradižniki, 1/5 kg	"	4'—
" 1/2 " " " " " " " " " "	"	9'—
Sir, Chalet, Ia	kom.	3'—
" " " " " " " " " " " "	"	1'50
" " " " " " " " " " " "	škatl.	7'—
" emendolski, Ia	kg	25'—
" Parmezan	"	70'—
" stiški	"	22'—
" trapistovski	"	20'—
" liptavski	"	25'—
Soda, jedilna	"	20'—

Pudingi in peclni praški

Božanska jed	zav.	5'—
Ctronin prašek za puding " " " " " " " " " "	"	2'50
Čokoladne jedi	"	4'20
Čokoladna krema	"	3'50
Čokoladni prašek za puding	"	2'80
Makronin prašek za puding	"	4'20
Malinov prašek za puding " " " " " " " " " "	"	2'50
Mandeljev prašek za puding	"	2'50
Pecilni prašek	"	1'—
Pripomoček za vkuhavanje	"	2'—
Rdeči zdrob	"	3'50
Rumenilo	"	1'—
Vanilijeva krema	"	3'—
Vanilijin prašek za puding " " " " " " " " " "	"	2'50
Vanilin sladkor	"	1'—
Zmes za šartelj	"	12'—

Dišave

Cimet, cel in zmlet	zav.	3'—
Ingver	"	3'—
Janež	"	2'50
Kamilce	kg	30'—
Klinčki (žbice), celi in zmleti	zav.	2'50
Korjander	"	2'50
Kumna	"	2'50
Lavorjevo listje	"	1'—
" zrnje	"	1'—
Majaron	kg	64'—
Muškatov cvet	zav.	3'—
Muškatovi orehi	kom.	—'50
Paprika, huda	zav.	3'—
" sladka	"	3'—
Piment, cel in mlet	"	2'50
Poper, " " " " " " " " " "	zav.	3'—

Vanilija v šibkah	kom.	1'75
Žafran	zav.	—'75

Tekočine

Kis za vlaganje	l	3'25
" nav., dvojno močni	l	3'25
" vinski	"	5'—
Olje, bučno	"	—'—
" italijansko	"	18'—
" namizno	"	12'50
" olivno	"	16'—
Francosko žganje, mala stekl. 10'—	"	10'—
" " srednja " " " " " " " " " "	"	24'—
" " velika " " " " " " " " " "	"	48'—
Brandy, à 0.17 l	"	—'—
" " 0.35 l	"	32'—
" " 0.70 l	"	52'—
Liker, Balkan, grenki	l	42'—
" " sladki	"	42'—
" Pelinkovec	"	37'—
" razni	"	38'—
Rum Ia, à 1/2 l	stekl.	34'—
" Ia, " 1 " " " " " " " " " "	"	58'—
" Iia, " 1/2 " " " " " " " " " "	"	22'—
Esenca za liker	"	5'—
Rumova esenca	"	8'—
Žganje, borovničar, à 1/2 l " " " " " " " " " "	"	25'—
" brinjevec, " 1/2 " " " " " " " " " "	"	19'—
" slivovka, " 1/2 " " " " " " " " " "	"	19'—
" tropinovec, " 1/2 " " " " " " " " " "	"	19'—
Žganje kumovica iz dvorskih vinogradov	l	25'—
Vino, belo, štajersko	l	12'—
" cviček	"	10'—
" belo, dalmatinsko	"	8'—
" črno, " " " " " " " " " "	"	8'—
" Opolo	"	8'—
" Prošek	"	20'—
" Vermut	"	26'—
Malinovec, à 1/2 l	stekl.	13'50
" odprti	kg	16'—
Malinov sok	kg	6'—
Radenska voda 14/10 l	stekl.	7'—
" " 1/2 l	"	3'50
Rogaška voda 14/10 l	"	7'—
" " Donati 1 l " " " " " " " " " "	"	6'50
Grenka voda Fr. Jožefova " " " " " " " " " "	"	11'—
" " Palma	"	10'—

Potrebščine za perilo

Mila

Benzit	zav.	5'—
Hubertus, sivo	kg	9'50
" navadno	"	10'50
" terpentin	"	12'50
Merima	"	12'—
Sunlight	zav.	2'—
Schicht, navadno	kg	11'50
" terpentin	"	13'—
Zlatorog, navadno	"	10'50
" terpentin	"	12'50

Pralni praški

»Ena«, milne luske	kg	30'—
»Henko« soda	zav.	3'—
Lux	"	4'50

Perion	zav.	4'50
Persil	"	6'—
Radion	"	5'25
Snežinka	"	4'50
»Tri« soda	"	3'—
Ženska kvala	"	2'50
Radost perie	"	2'50
Tekail	"	2'50

Druge potrebščine

Boda za pranje	kg	2'—
Lux	"	3'50
Boraks	zav.	2'50
" carski	škatl.	5'75
Škrob rilaev	"	5'—
" " " " " " " " " "	zav.	1'50
Plavilo v kockah	"	2'50
Plavilni papir	"	1'50
Pralni stroji, leseni, mali kom. 13'—	"	13'—
" " " " " " " " " "	vel.	14'—
Pralni stroji, pločev. mali " " " " " " " " " "	"	15'—
" " " " " " " " " "	vel.	17'—
Vrvi za perilo	15 m	Cene po kvaliteti
" " " " " " " " " "	20 "	
" " " " " " " " " "	25 "	
" " " " " " " " " "	30 "	
" " " " " " " " " "	35 "	
" " " " " " " " " "	40 "	
Obešalniki za sušenje perila	"	20'—
Milpalka za perilo	kom.	—'25

Toaletni predmeti

Milo, Favorit	kom.	8'—
" Glicerin	"	5, 9
" kopalno	mali "	—
" kopalno	vel. "	12'—
" Ideal	"	17'—
" Karbol	"	4'—
" mandeljnovno	"	6'—
" Marija	"	10'—
" Olivia	mali "	4'—
" " " " " " " " " "	vel. "	7'—
" domače	"	4'—
" Osiris	"	6'—
" otroška	"	8'—
" za roke	"	4'50
" Speick	"	10'—
" za britje Ia	"	8'—
" " " " " " " " " "	Iia	3'—
Cimean, zobna krema tuba 7'—	"	7'—
Chlorodont, " " " " " " " " " "	"	6'50
Doromat, " " " " " " " " " "	"	8'50
Kalodont, " " " " " " " " " "	"	7'—
Odol	mala stekl.	22'—
" " " " " " " " " "	sred. "	35'—
" " " " " " " " " "	vel. "	65'—
Olje, orehovo, pristno	"	10'—
Olje za solnjenje in masažo	"	8'—
Ustna voda Cimean	"	18'—
Kolonska voda mala " " " " " " " " " "	"	13'—
" " " " " " " " " "	velika "	24'—
Esenca za kolonsko vodo " " " " " " " " " "	"	16'—
Krema za kožo Cimean doza 10'—	"	10'—
Krema za kožo Elida nočna tuba 13'—	"	13'—
Krema za kožo Elida dnevna " " " " " " " " " "	"	12'—

